

YUNANİSTAN – TÜRKİYE ARASINDA YASADIŞI SINIRDIŞI EDİLMELER

Türkiye ve Yunanistan, Trakya’da Meriç Nehri’nin oluşturduğu kara sınırı ve Ege Denizi’ndeki deniz sınırı olmak üzere toplam 206 kilometrelik bir sınırla birbirinden ayrılır. Türkiye kıyılarına yalnızca birkaç kilometre uzaklıkta birçok Yunan adasının varlığı ise, iki ülke arasındaki deniz sınırının tam olarak belirlenmesini oldukça karmaşıktır.

Her yıl bu sınırları geçen göçmenlerin 150.000 civarında olduğu tahmin edilmektedir.¹ Sınır hem deniz yoluyla, hem de gerek yaya olarak ve gerekse tırlar veya otobüslerde saklanarak Meriç Nehri’nin diğer tarafına geçmek suretiyle kara yoluyla geçilmektedir. Bu göçmenlerin büyük çoğunluğu Orta Doğu’dan (Afganistan, Irak, İran, Filistin) ve Asya’dan (Hindistan, Pakistan) gelmekte olup, Sahra Altı Afrika (Somali, Nijerya) ve Mağrib ülkelerinden gelenlerin sayısı da giderek artmaktadır.

Yunan makamlarınca Avrupa Komisyonu’na sunulan tahminler, yasadışı şekilde Yunan topraklarında yakalanan yabancıların sayısında önemli bir artış olduğuna işaret ediyor: 2004’te 43.834 olan bu sayı 2007’de 112.364’e yükselerek %162’lik bir artış göstermiştir.² Türk-Yunan sınırını geçen göçmenlerin sayısındaki bu artış, başta İspanya’nın Kuzey Afrika’daki toprakları olan Ceuta ve Melilla ve Kanarya Adaları olmak üzere, Avrupa Birliği’ne diğer giriş noktalarındaki denetimlerin sıklaştırılmasının bir sonucudur. Ne var ki, bir yandan da Yunanistan-Türkiye sınırındaki denetimlerin sıklaştırılması göçmenler için sınırı geçmeyi oldukça tehlikeli bir hale sokuyor. Kara sınırını yaya olarak geçmeye çalıştıklarında mayınlı bölgeler dolayısıyla riskli durumlarla karşılaşan göçmenler, deniz sınırını da eğreti teknelerle (çoğunlukla şişme botlarla) geçmeye çalışırken birçok değişik tehlikeyle karşı karşıya kalıyorlar.

Yalnızca Yunanistan-Türkiye sınırında değil, Yunanistan-İtalya veya Yunanistan-Makedonya arasında da sınır denetimlerinin sıklaştırılmasıyla, normalde bir ülkeden diğerine basit bir geçiş şeklinde olması gereken süreç, bu “yerleşmeden yerleşen” göçmenler için yüksek maliyeti ve getirdiği riskler dolayısıyla Avrupa’nın kapılarında bir bekleyişe ve aylar, hatta yıllar süren bir ‘göçebelik’ sürecine dönüşmektedir. Dahası bu uzun bekleyiş, göçmenlerin zaman zaman yabancılar için kurulmuş gözaltı merkezlerinde alıkonulmalarıyla da bölünebilmektedir.

Başka bir Avrupa ülkesine girmek amacıyla Yunanistan’dan ayrılmayı başarabilen göçmenler Dublin II Yönetmeliği uyarınca geri gönderilme riskiyle karşı karşıya kalmakta, bu kapsamda binlerce göçmenin parmak izi Yunan makamlarınca alınıp kayıtlara geçirilmektedir. EURODAC³ veritabanında depolanan ve tüm Avrupa Birliği (AB) üye ülkelerinin polis güçlerince denetim edilebilen bu parmak izleri, göçmenlerin de belirttiği gibi, onları “mahkum etmektedir”: Bu uygulama, sığınma başvurusu yapmak isteyenler için başvurularının kabul edilmesinin neredeyse imkansız olduğu Yunanistan dışında hiçbir seçenek bırakmazken, bu ülkede kalmak istemeyenleri de diğer Avrupa ülkelerindeki ‘belgesizlerin’ saflarına katılmaya mecbur bırakmaktadır. 2007 yılında Yuna-

¹ Yunan İçişleri Bakanlığı’na yapılan tahmin.

² Avrupa Komisyonu, *Yasadışı göç, yasadışı ikamet eden kişilerin geri dönüşü, insan kaçakçılığı ve ticareti, ve dış sınırlar hakkında ortak bir politika geliştirilmesine dair Üçüncü Yıllık Rapor*, 9 Mart 2009.

³ Avrupa Komisyonu Düzenlemesi no. 2725/2000, 11 Aralık 2000 Konsey Kararları, Eurodac. Eurodac, hukuki bir düzenleme olmaktan öte, belli başlı kategorilere ayrılan yabancıların altı parmağından alınan parmak izlerinin depolandığı ilk biyometrik veritabanıdır.

nistan'da kayıtlara geçirilen 25.113 sığınma başvurusundan yalnızca % 0,04'ü 'birinci değerlendirme'de kabul edildi (138 kişi).⁴ Yunanistan 2008 yılında değerlendirmeye aldığı 29.573 sığınma başvurusundan yalnızca 14'üne mülteci statüsü vermiştir.

Hem Yunanistan'da hem de Türkiye'de 'istenmeyen' durumuna düşen göçmenler bu ülkelerden bir an önce çıkmaya çalışırken çoğunlukla tuzağa düşmektedir. Belli bir yerdeki göçmen sayısı Yunan makamlarınca 'tahammül edilebilir' sınırların üzerine çıktığı anda göçmenlerin yoğun bir şekilde ikamet ettiği büyük şehirlere 'baskınlar' düzenlenmekte, göçmenlerin kara sınırından ve Meriç nehri yoluyla geri gönderilmesi suretiyle hiçbir şekilde yasal olmayan geri dönüş operasyonları gerçekleştirilmektedir. Yunanistan'daki ikametlerini hiçbir şekilde kanıtlayamayan bu göçmenlerin bir bölümü Türkiye'de gözaltı merkezlerinde alıkonma riskiyle karşı karşıya kalırken, başta Afganistan ve Irak vatandaşı olan bir diğer bölümüyse ülkelerine geri gönderilme tehlikesiyle karşılaşmaktadır.

Yukarıda bahsedilen Avrupa Komisyonu raporuna göre, Yunanistan düzensiz göçmenleri sınırdışı etme ve üçüncü ülkelere gönderme konusunda başı çekmektedir. 2005-2007 yılları arasında 141.777 düzensiz göçmenin Yunanistan tarafından başta Arnavutluk ve diğer eski Yugoslavya ülkeleri olmak üzere üçüncü bir ülkeye gönderildiği biliniyor.

Metodoloji ve Araştırmanın Uygulanması

Bu konudaki raporların ve halihazırda elde edilmiş verilerin incelenmesinin ardından iki alan araştırması gerçekleştirildi. **Türkiye'deki 'Gerçekleri Araştırma Misyonu'** Clémence Durand tarafından, Migreurop ağı ve Helsinki Yurttaşlar Derneği ortaklığında, HYD'nin Echanges et Partenariats (Değişimler ve Ortaklıklar)'ın sağladığı değişim ve hareketlilik projeleri sayesinde başlattığı Mültecilere Hukuki Destek Projesi (MHDP) kapsamında gerçekleştirildi.

Bu rapor, Türkiye'de çoğunlukla İstanbul'da ve geçiş sürecindeki birçok göçmen topluluğunun ikamet ettiği Aksaray'da yapılan beş aylık bir saha çalışmasının sonucudur. Bu araştırma, göçmenlerle yapılmış olan görüşmelere ve daha önce yapılmış göçmen beyanları hakkında tutulan raporlara dayanmaktadır. HYD/MHDP bünyesinde gerçekleştirilen çalışma da Türkiye'de uydu kentlerde kalan sığınma başvurusu sahipleriyle iletişime geçilmesine katkıda bulunmuştur.⁵ Araştırma, Yunanistan'a geçme girişimlerinden önce birçok göçmenin geçici olarak kaldığı bir semt olan Basmene'de (İzmir), bir buçuk haftalık bir sürede gerçekleştirilmiştir (göçmenlerle yapılan bu görüşmeler Basmene'deki otellere yapılan ziyaretler sırasında gerçekleştirilmiştir).⁶ Bunlara ek olarak, İstanbul'daki HYD/MHDP ve İzmir'deki Mülteci-Der gibi göçmen hakları savunucusu grupların üyelerinin tanıklığına da başvurulmuştur.

Türkiye'de gözaltı merkezlerinin ziyaret edilmesi mümkün olmadığı için bu merkezler hakkındaki bilgi bu yerlerde bir süre kalıp çıkmış olan göçmenlerin tanıklığına başvurularak toplanmıştır. Jandarma ve Sahil Güvenlik yetkililerine gönderilen görüşme isteklerine ise cevapsız kalmıştır.

Yunanistan'daki 'Gerçekleri Araştırma Misyonu' ise bir İtalyan gazetesi olan *Il Manifesto* için bölge hakkında hazırlanan bir raporun parçası olarak Sara Prestianni tarafından gerçekleştirildi. Türkiye'deki durumun aksine gözaltı merkezleri ziyaret edilmiş olmasına rağmen, bu ziyaretler

⁴ Dublin Yönetmeliği'ne göre sığınmacıların Yunanistan'a dönüşüne dair BMMYK Genelgesi, 15 Nisan 2008, <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/refworld/rwmain?docid=4805bde42>

⁵ Sığınma başvurusu sahipleri, Türkiye'de İçişleri Bakanlığı tarafından, ikamet etmek üzere farklı şehirlere yerleştirilmektedir. Bu uydu kentlerin sayısı her yıl değişiklik göstermekle beraber, an itibariyle Türkiye'de yaklaşık otuz adet uydu kent bulunmaktadır.

⁶ Birkaç birebir görüşme dışında (tümü veya bir kısmı deşifre edilen 15 kadar görüşme), tercih edilen metod yüz yüze veya grup içerisinde açık uçlu görüşmeler yapmaktan yana olmuştur.

sırasındaki koşullar (tüm ziyaret boyunca yetkililerin gözetiminde olmak gibi) görüşmelerin rahatça yapılmasına ve yeterince bilgi toplanmasına olanak tanınmamış, ve göçmenlerle yapılabilen tüm görüşmeler çok kısa sürmüştür. Şubat 2009'da gerçekleştirilen bu 15 günlük kısa saha çalışması (fotoğraflı bir raporla tamamlanarak) aşağıdaki program doğrultusunda yapılmıştır:

- 2-4 Şubat: Patras kampına ziyaret. Göçmenlerle ve *Médecins sans frontiérs* (Sınır tanımayan doktorlar)'dan tıbbi-sağlık yetkilileriyle görüşmeler.
- 3 Şubat Salı: Liman polisi eşliğinde Patras Limanı'na ziyaret (polis memurları ve sahil güvenlik ile görüşmeye izin verilmedi).
- 5 Şubat Perşembe: Sisam Adası'nda bir polis yetkilisiyle görüşme, gözaltı merkezine ziyaret (göçmenlerle kısa görüşmeler).
- 6 Şubat Cuma: Sisam sahil güvenliğinden bir yetkiliyle görüşme.
- 10 Şubat Cuma: Komotini Polisi'nden Tuğgeneral Sayın Apostolos Karagiozidis'le görüşme, Venna gözaltı merkezine ziyaret (göçmenlerle ve merkezin doktoruyla görüşmeler).
- 12 Şubat Salı: Orestida Polis Müdürü'yle görüşme. Fellakio gözaltı merkezine ziyaret (Orestida'dan 30 km uzaklıkta). Gözaltında tutulan göçmenlerle ve merkezin psikoloğu ve müdürüyle görüşmeler.
- 13 Şubat Çarşamba: Göç meselelerinden sorumlu İçişleri Bakanlığı Genel Sekreteri Roklos Georgiades'le görüşme.

I. Denetim ve Durdurma

1. Türkiye ve Yunanistan'daki Sınır Denetim Sistemleri

Halihazırda Yunanistan ve Türkiye arasında bulunan gerilimler, sınır denetimi konusunda ortak bir strateji ve işbirliği eksikliğini kısmen açıklar. Her iki ülke de, çoğunlukla diğerinin sorumluluğuna atıfta bulunarak kendi gözetim sistemlerini uygulamakta. Yunanistan, Türkiye'yi sınırlarını yeterince denetim edemediği ve göçmenlerin geçişine izin verdiği için suçlarken, Türkiye de Yunanistan'ı yasadışı bir şekilde göçmenleri Türkiye topraklarına geri göndermekle itham etmektedir.

Her iki ülke tarafından uygulanan sınır denetimlerine ek olarak Avrupa Frontex tarafından uygulanan '*Entegre Sınır Yönetimi*' ve '*Poseidon Operasyonu*' gibi Avrupa sınır denetimi projeleri de var. Bunun yanında Yunanistan sınır denetim operasyonları için AB'den toplamda 26 milyon Avroluk kısmi fon alıyor. 2013'e kadar kullanılması şartıyla ayrılan bu bütçenin 160.000'i sınır denetimleri için şu ana kadar harcanmış durumda.⁷

Türk Denetim Sistemi

Hem Türkiye'nin tarihi ve topraksal gelişiminin, hem de coğrafi olarak stratejik konumunun sonucu olarak sınır denetim sistemi oldukça kendine has bir durumdadır.

Şu anda sınır yönetiminden sorumlu beş farklı otorite bulunmaktadır: Emniyet Genel Müdürlüğü (İç İşleri Bakanlığı'na bağlı), Jandarma, Sahil Güvenlik, Kara Kuvvetleri komutanlığı (Genelkurmay Başkanlığı'na bağlı), ve Gümrük Müsteşarlığı (doğrudan Başbakanlık'a bağlı).

Ordu sınır denetimi konusunda en yetkili aktör durumunda. Ege Denizi'nde Yunanistan-Türkiye deniz sınırının gözetim ve güvenliğinden Sahil Güvenlik sorumlu: Türkiye topraklarına yasadışı girişin engellenmesi ve insan ticaretine karşı mücadele, görevlerinin önemli bir kısmını oluşturmaktadır.

⁷ Göç meselelerinden sorumlu İçişleri Bakanlığı Genel Sekreteri Roklos Georgiades'le yapılan görüşme.

Denizden ve helikopterle havadan gözetimin yanı sıra otomatik bir radar sistemine sahip olan deniz ve kıyı gözetim sistemi de 2006'dan beri süren bir pilot uygulamadır. Bu sistem, elektro-optik sensörlere duyarlı bir radar, frekans algılama ve otomatik sensör algılama sistemleri aracılığıyla 377.714 km² lik Türk karasularını 24 saat kesintisiz gözlemleme imkanı sunuyor. Trakya'daki kara sınırının denetimi ise hem Yunan hem de Türk tarafında ağırlıklı olarak askeri makamların yetkisi altında.

Yunan Denetim Sistemi

Sınır denetimlerinden sorumlu ana makam olan sınır polisi, bölgesine bağlı olarak ya polis güçlerince ya da sahil güvenlikçe destekleniyor. Kara sınırının denetiminde zaman zaman ordu da geçiş yapmaya çalışan göçmenlere müdahale edebiliyor. Bu göçmenler tarafından genellikle tercih edilen geçiş yolu Ege Denizi olmakla beraber, Meriç Nehri de bu geçiş hareketleri açısından hala önemini korumakta.

Karada sınırını 80 km uzunluğundaki Meriç Nehri ve uzunluğu 12 km olan bir arazi oluşturmaktadır. Yunan tarafında bir kısım arazide halen mayınlar var (Yunanistan 1972'de Türkiye'nin Kıbrıs hareketini takriben sınır bölgesine mayın döşemiştir).

92 Km'lik sınırda Yunan hükümetinin sınır denetim sistemi, ulusal polis güçleri, sınır polisi ve ordu olmak üzere üç ana kolluk kuvveti tarafından yürütülmektedir. Bu denetimler Atina'ya kadar giden yol üzerindeki tüm büyük kentlere dek ulaşıyor.

Bu sınır bölgesinde sınır polisinin, seyahat belgelerinin denetlendiği ve araçların arandığı, dört ana denetim noktası var: Bunlardan üçü Türk-Yunan sınırında, biri ise Bulgaristan sınırındaki Harmanlı'da yer alıyor. Bu sabit denetim noktalarının yanı sıra hareketli birimler de sınır denetiminde önemli rol oynamaktadır.

Bu denetimler sırasında ne tür teknolojik araçların kullanıldığını öğrenebilmek pek de kolay olmamakta. Zira görüşme yapılan polis memurları bu tip sorulara yanıt vermemek için görevlerinin gizliliğini sebep gösterip sessiz kalmışlardır. Buna rağmen, Orestiada'daki sınır polisinin şefiyle yapılan gayriresmi bir görüşme sırasında gösterilen gece karanlığında sınırı geçmeye çalışan göçmenlerin görüntülerinde, radar ve röntgen cihazlarının kullanıldığı tespit edilmiştir.

Yukarıda bahsedilen üç ana kolluk kuvvetinin yanı sıra, bölgedeki '*insan ticareti ve kaçakçılığı örgütleri*'nin çökertilmesi operasyonlarında istihbarat servislerinin de kullanıldığı biliniyor. Orestiada polis memurlarıyla yapılan görüşmede belirtildiğine göre 2008 yılında özellikle Atina ve Selanik'te beş adet '*kaçakçılık şebekesi*' çökertilmiş.

Yunan hükümetinin göçmenlere karşı genel tutumu hepsini kaçakçı olarak görmek şeklindedir: Araçlarına el konulmakta, bir yıla kadar hapis cezasıyla karşı karşıya bırakılmakta ve sınırın öte yanına geçirilen göçmen başına 5000 Avro para cezası alınmaktadır. Mahkeme sınır geçişinin göçmenin hayatını tehlikeye sokacak bir durum oluşturduğuna karar verirse daha ağır cezalar da söz konusu olabilmektedir.

Sisam Adası Örneği

Midilli, Sakız ve Sisam Adaları 2000'li yılların başlarından beri Türkiye'den çok sayıda teknenin geldiği, Türk karasularının kuzeyinde kalan üç büyük Yunan adasıdır. Migreurop çalışması ise yalnızca Sisam Adası'ndaki denetim sisteminin araştırılmasına odaklanmıştır.

Adanın Türkiye'ye olan uzaklığı bazı noktalarda 1200 metreye kadar düşmesine rağmen, denizin bu kısmındaki güçlü akıntılar bu mesafenin yüzerek geçilmesini imkansız kılıyor. Göçmenler, bot başına ortalama 15 kişiyi taşıyan 6 metre civarındaki şişme botlarla genellikle geceleri Sisam Adası'na geçmeye çalışıyorlar.

Bu teknelerin büyük çoğunluğu Türkiye'den gelmekle birlikte, Sisam gözaltı merkezinde görüşülen Somalili ve Eritreli bazı göçmenler, doğrudan Libya kıyılarından kalkan teknelerle İtalya'ya gitmekte olduklarını zannederek geldiklerini belirtmişlerdir.

Ege Denizi adalarındaki bu yakalama operasyonları Yunan sahil güvenlik güçlerince gerçekleştiriliyor. Geçişlerin arttığı Mart-Ekim ayları arasındaki dönemde donanma gemileri sahil güvenliğe yardımcı kuvvet olarak katılmaktadır. Frontex kapsamındaki *Poseidon* devriye operasyonları ise 2008 yılının Mayıs-Aralık ayları arasında bölgede gerçekleştirildi.

Yunan makamlarının arama-kurtarma yapabilecekleri yetki sahası kağıt üzerinde iki ülke arasında Ege Denizi'ndeki mesafenin tam ortasına gelecek şekilde sınırlandırılmıştır. Fakat bu sınır fiziksel anlamda çizilemediği için, genellikle yapılan operasyonun gerektirdiklerine göre değişiklik gösteriyor.

Sisam Adası sahil güvenliğiyle yapılan görüşmelere göre 2008 yılında denizde yakalanan göçmen sayısı 5300'dür. Sisam polisinin iddiasına göre ise aynı yılda gözaltı merkezlerinde alıkonan göçmenlerin sayısı 9140'tır⁸. Bu rakamlardan da anlaşılacağı gibi bazı göçmenler denizde yakalanmadan adaya varmayı başardıktan sonra karada tutuklanmışlardır.

Polis kaynaklarına göre göçmenler şişme botlarla yaptıkları bu yolculuklar için 500-600 Avro arasında bir ücret ödüyorlar: adaya vardıklarında, önce sağlık denetimi için hastaneye götürülüyorlar, parmak izleri alınıyor ve buradan da Sisam Adası'ndaki gözaltı merkezine götürülüyorlar. Genellikle üç ay kadar gözaltında tutulduktan sonra, bu göçmenlere Yunan topraklarını en geç bir ay içinde terketmek zorunda olduklarını belirten yazılı bir emirle beraber Atina'ya bir feribot bileti veriliyor ve adayı terk etmeleri isteniyor. Bu nedenle, Sisam'daki gözaltı merkezi, Atina'ya gidebilmek için bir çeşit zorunlu duraklama noktası durumunda. Ayrıca birçok göçmen tutuklanmayı ve Sisam'daki gözaltı merkezinde tutulmayı Atina'ya ve başka Avrupa şehirlerine gidebilmek için bir adım olarak görüyor.

Adaya varışlarla ilgili resmi istatistiklere göre 2009 yılında Sisam Adası'nda karaya çıkan göçmenlerin sayısında bir artış gözlemlenmiştir. Örneğin, 2008 yılının Ocak ayında adaya 176 göçmenin ayak bastığı belirtilirken, aynı rakam 2009'un Ocak ayında 612'ye yükselmiş. Sisam sahil güvenliğince denizdeki operasyonlarda yakalanan göçmenlere dair verilen rakamlar da bu yükselişi teyit edecek şekildedir: 2005'te 225 kişi yakalanırken, bu rakam sırasıyla 2006'da 531'e, 2007'de 2699'a, 2008'de de 5300'e çıkmıştır. Bu rakamlar, Türkiye-Yunanistan arasındaki bu rotanın Avrupa'ya göç açısından yükselen önemini de vurgulamaktadır.

Adanın polis şefi, tüm Yunan polis memurlarının da genellikle vurguladığı gibi, bu rakamlardaki artışı Türk makamların kendi karasularını yeterince denetlememesiyle açıklamaya özen gösterdi. Ayrıca aynı polis şefi, kendi görevlerinin '*kaçakçılık şebekeleri*'yle mücadele etmek olduğuna ve tutuklanan kaçakçılardan 60'mın Türk olduğuna da özellikle dikkat çekmiştir. 2009 yılında adada gözaltında tutulan 9140 göçmenden yalnızca 46'sı sığınma başvurusu yapmış, ancak hepsinin parmak izleri alınmış ve muhtemelen EURODAC veritabanına eklenmiştir.

Denizde Gerçekleştirilen Yasadışı Geri Gönderme'lere (Refoulement) Örnekler

2006'da ve 2008'de Pro Asyl ve İnsan Haklarını İzleme Örgütü (Human Rights Watch) tarafından yapılmış olan iki çalışmada⁹, Ege Denizi'nde sahil güvenlik güçlerince gerçekleştirilen yasadışı geri gönderme uygulamaları incelenmiştir.¹⁰ Tanıkların anlattıklarına bakılırsa, sahil güvenlik güçleri

⁸ 2008'de yakalanan 9140 göçmenin büyük çoğunluğu Afgan, Somalili, Sudanlı ve Etiyopyalı'dır.

⁹ İnsan Haklarını İzleme Örgütü (Human Rights Watch), *Döner Kapıda Sıkışmış, Avrupa Birliği'ne Yunan-Türkiye Girişindeki Irak'lular ve Diğer Sığınmacılar*, Kasım 2008.

¹⁰ Örnek olarak bkz., İnsan Haklarını İzleme Örgütü (a.g.e.), s. 45: "Polis bizi şişme botumuza geri bindirdi. Küçük bir motorumuz vardı ama polis hem motorumuzu hem de iki küreğimizi aldı. Polis botta bir delik açtı. Yakalanmadan önce denizdeyken botun durumu iyiydi ama polis bizi geri bindirdiğinde patlamıştı." "Polis bizi Türk kıyılarına geri getirdi ama karaya bırakmadılar. Küçük botumuzu bize geri verdiler, ama bota delik açmışlardı. [...] Altı küreğimiz olmasına

göçmenleri kendi topraklarına almamak için genellikle Türk karasularına geri bırakmayı tercih ediyor. Göçmenlerin Migreurop'a anlattıkları da bu iki araştırmanın bulgularını doğrulamaktadır. Bu anlatılanlar, geri göndermelerde göçmenlerin hayatını açıkça, hatta bilerek ve isteyerek tehlikeye atacak şekilde şiddete başvurulduğunu da gösteriyor.

Yunan sahil güvenliğince geri gönderilen göçmenlerin ifadeleri; küreklere ve motorlara el konulması, teknelere delik açılması, teknelerin Türk karasularında kendi haline bırakılmaları gibi uygulamalarla nasıl hayatlarını tehlikeye atacak şekilde botlara zarar verildiğini ortaya koymaktadır.

2. Sınır Denetimlerini Güçlendirme Amaçlı Avrupa Çalışmaları

Türkiye'deki 'Entegre Sınır Yönetimi Sistemi'

Türkiye'nin sınır yönetim ve kontrol yöntemi Avrupa Birliği'nde eleştirilere yol açmıştır. Topluluk Müktesebatı'na tamamiyle uyum sağlaması için Türkiye'nin yerine getirmesi gereken reformları listeleyen 2006 tarihli Katılım Ortaklığı Belgesi'ne göre, Schengen sınır denetimleri normlarına tam uyum öncelikli koşullardan biri olarak öne sürülmüştür. Mart 2006'da açıklanan Ulusal Eylem Planı'nın ardından bu planın uygulanması için bir yol haritası ve yeni bir *Entegre Sınır Yönetimi (ESY)*¹¹ Stratejisi'nin hayata geçirilmesi için bir proje geliştirilmiştir. Eylem planına göre, sınır yönetimi sistemi profesyonel, merkezi ve sivil tek bir otoriteye bırakılmalıdır. Yol haritasının amacı, Türk sınır yönetimi sisteminin AB üye ülkelerinin sınır yönetimi sistemine tamamiyle uyum sağlaması için gereken teknik, yasal ve kurumsal düzenlemelerin geliştirilmesidir.

Türkiye ve AB arasında ESY'nin geliştirilmesi için imzalanan sözleşme çerçevesinde entegre sınır yönetimi stratejisinin hayata geçirilmesi amacıyla ayrılan bütçe 10.963.000 Avro'dur. AB'nin bu projeye mali katkısı 9.834.750 Avro'dur.

ESY, teknolojik anlamda Türkiye sınırlarının gözlemlenmesinin modernizasyonunu ve özellikle de radarlı ve uydulu gözleme sistemleri ile termal kameraların teçhizatını amaçlamaktadır. Örneğin, sınıra yakın bölgelere, oradan geçen kişilerin cildinde ve giysilerinde 3-4 gün boyunca kalan fosforlu bir boyanın püskürtülmesi planlanmaktadır. Alandaki uzmanlığın paylaşılması ve polisin eğitilmesi de planın parçaları arasında yer almaktadır.

---

rağmen polis bize sadece iki tanesini geri verdi.”

¹¹ Avrupa Komisyonu: entegre sınır yönetiminin uygulanmasına dair proje fişi:

http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/turkey/ipa/tr_07_02_15_integrated_border_mgt_ph_en.pdf

- **İstanbul'da 11/03/2009 tarihinde yapılan görüşmeden alıntı:**

“İzmir'den ayrıldığımızda 25 kişiydik. Teknede üç küçük oğlu olan bir kadın da vardı. Sabah 04.00'te yola çıktık ve yaklaşık 3 saat sonra Yunanistan'a, adaya varmak üzereydik. Saat sabah 07.00'ydü. O sırada Yunan sahil güvenlik botunu gördük ve motorumuzu kapattık. Bize bir ip attılar ve onu tekneye bağlamamızı söylediler. Bizi çekip kendi teknelerine bağladılar ve Türk kıyılarına doğru çekmeye başladılar, Türk kıyısına geldiğimizde de bıraktılar. Teknemiz su almaya başladı ve ardından battı. Daha sonra Türkleri çağırdılar, öğlen 12.00'ye kadar suda kalmak zorunda kaldık.”

- **İzmir'de 17/03/2009'da yapılan görüşmeden alıntı:**

“Küçük bir balıkçı teknesi idi. Ahşaptan yapılmıştı ve çok eskiydi, motoru da çok ufaktı. Neyse, sonuçta bu şekilde yola çıktık. Çok kalabalıktık ama en azından deniz sakindi. Daha kış gelmemişti ama hava yine de biraz soğuktu. Kıyıdan ayrıldık ve dört saat kadar yol almaya çalıştık, ama bir noktadan sonra motorumuz bozuldu ve ilerleyemez olduk. Tam da kıyıya varmak üzereydik, adayı görebiliyorduk. Sanırım adaya sadece 10-15 dk'lık yolumuz kalmıştı. Orada hareket etmeden kaldığımız için içimizden bazıları birileri gelip bizi kurtarsın diye cep telefonlarını açtılar. Denizin tam ortasında kalakaldığımız için yapacak başka bir şeyimiz yoktu. Bir dakika sonra Yunan polisi geldi. Bizi alacaklarını ve kendileriyle birlikte adaya götüreceklerini zannettik. Bizim tekneye bir ip attılar ve ipi tutmamızı söylediler. Biz ipi tutunca tekneleriyle bizi çekmeye başladılar. Ama baktık ki adaya doğru değil, Türkiye'ye doğru gidiyorlar. Ne yapmaya çalıştıklarını anlayamadık ama sonra Türkiye kıyısına biraz daha yaklaşınca bizi orada, denizin ortasında bıraktılar. Olduğumuz yerden Türkiye'yi görebiliyorduk ama yine de yüzerek gitmek için çok uzaktı. O noktada ipin ucunu çözdüler ve motorumuzu da aldılar. Motor zaten çalışmıyordu ama yine de aldılar. Bize Türkiye'ye geri gitmemizi söylediler, ve bizi orada öylece bırakıp gittiler. Çok korkmuştum çünkü tekne su almaya başlıyordu ve o kadar küçük bir tekne için fazlasıyla kalabalıktık. Türkiye'ye geri dönmek için ellerimizle ve ayaklarımızla kürek çekerek ilerlemeye çalıştık. Su o kadar soğuktu ki, anlatamam. Elinizi suyun içinde çok uzun tutarsanız eliniz donardı. Ama bir şekilde geri dönmek zorunda olduğumuz için böyle kürek çekmeye devam ettik, ben ayakkabımla yaptım. Sonunda da kıyıya ulaştık.”

- **İstanbul'da 10/01/09 yapılan görüşmeden alıntı:**

“İzmir'e gittim. Oradan küçük bir tekneye bindik. Teknemiz çok küçüktü ve biz o tekneye göre çok çok kalabalıktık, 20 kişi vardık. Kış mevsimiydi. Yunan polisi geldi. Tekneleri bizimkinden kat kat daha büyüktü. Teknemizin etrafında dolanarak dalga yapmaya başladılar. Karanlık ve çok soğuktu. Etrafımızda daireler çizmeye devam ettiler ve teknemiz alabora oldu. Biz suda öylece kalakaldık. Küçük bir kıza olan bir kadın vardı, ikisi de boğuldular. Su o kadar soğuktu ki bacaklarımda kanın dolaştığını bile hissedemiyordum. Suda bu şekilde 12 saat kaldık, suda 12 saat... Diğerleri bana yardımcı oldular, o zaman ben de hamileydim ama bu olay sırasında bebeğimi kaybettim. Beni sudan çıkardıklarında çok ağır kanamam vardı. Bir helikopter gördük, Türk polisini çağırmanın işi olduğunu zannettim. Türk teknisinin geldiğini hatırlıyorum, ben sonra bayılmışım. Gözümü açtığımda hastanedeydim.”

Frontex, Poseidon Operasyonları

Ege Denizi bölgesi, Frontex tarafından başlatılan denizde tarama-yakalama operasyonlarının hedef bölgeleri arasında yer almaktadır. Yunanistan ve Malta arasında gerçekleştirilen operasyonlara *Poseidon* adı veriliyor. 2008 yılında sekiz aya yayılan bir sürede Ege Bölgesi, Meriç ve Patras bölgelerinde kara ve deniz sınır denetim operasyonları gerçekleştirildi. Bu operasyonlar, Danimarka, Finlandiya, Fransa, İtalya, Litvanya, Lüksemburg, Malta, Hollanda, Portekiz, Romanya, İspanya, İsveç ve İngiltere gibi birçok üye devletin ortaklığında gerçekleştirilmiştir. Bu ülkelerin operasyonlarının koordinatörlüğünü ise Frontex üstlendi.

Frontex'in resmi verilerine göre 2008'de yakalanan göçmenlerin sayısı önceki yıla göre ikiye katlanmıştır: büyük çoğunluğu Türk kıyılarına en yakın adalar olan Midilli, Sakız, Sisam, Patmos, Leros ve Kos çevresinde olmak üzere 29.100 göçmen yakalanmıştır.¹²

Yunanistan'daki Fransa Büyükelçiliği'nin web sayfasında¹³ Fransız ordusunun Poseidon Operasyonu'nun 3. evresine katılımıyla ilgili bilgiye ulaşılabilir: Fransa, ulusal donanmaya ait bir Falcon SURMAR 50 uçağı ve uluslararası koordinasyon merkezinde görevlendirilmiş bir irtibat subayıyla bu operasyona katılım göstermiştir. Uçağın operasyondaki görevi, sorumluluğu altındaki

¹² Frontex, 2008 yıllık raporu, http://www.frontex.europa.eu/gfx/frontex/files/justyna/annual_report_2008.pdf

¹³ http://www.ambafrance-gr.org/france_greece/spip.php?article1714

alandı, ki bu alan Ege Denizi 'nin büyük bir kısmını kapsamaktadır, gemilerin ve deniz araçlarının yerini belirlemektir.

Fransız Savunma Bakanlığının bu katkısına paralel olarak, İçişleri Bakanlığı da iki DCPAF uzmanını (Merkezi Sınır Polisi Genel Müdürlüğü) operasyon süresince Patras uluslararası limanında görevlendirmiştir. Bu uzmanların görevi ise İtalya'ya giden feribotlarda denetim ve aramaları yerine getirmektir. Yunan makamları, arama-kurtarmadan çok uzmanlığın paylaşılması gibi lanse edilen¹⁴ bu uluslararası katkıdan çok memnun kalmışlardır.

II. Alıkoyma ve Gözaltında Tutma

1. Yabancıların Türkiye’de Gözaltında Tutulması

Yabancıları Gözaltında Alıkoyma (*Detention*) Sistemi

Türkiye’de yabancılar “misafirhane” olarak adlandırılan yerlerde tutulmaktadır.¹⁵ Yabancılar ancak Türkiye topraklarına girişleri, Türkiye’de ikametleri, ve ülkeden çıkışları ile ilgili kurallara uymadıkları takdirde misafirhanelerde alıkonabilirken, sığınma başvurusu sahipleri Türk geçici sığınma sistemini¹⁶ ihlal ettiklerinde bu merkezlere gönderilebilmektedir.

Türkiye’deki yabancılar İçişleri Bakanlığı’na bağlı ‘yabancılar polisi’nin verdiği idari karar doğrultusunda misafirhanelerde tutulmaktadır. Bu uygulama yetkili makamlarca, belli başlı idari prosedürlerin (uydu kentlere gönderilmeleri, sınıra geri gönderilmeleri vb.) yerine getirilebilmesi açısından en uygun yöntem olmasına dayandırılmaktadır.

Türkiye’de İstanbul (Kumkapı misafirhanesi), Edirne, Kırklareli, İzmir, Hatay, ve Van gibi birçok şehirde yabancılar için önemli gözaltı merkezleri (misafirhaneler) bulunmaktadır. Ayrıca, Türkiye’nin tüm illerinde düzensiz bir durumda bulunan tüm yabancıların tutulabildiği Yabancılar Şube Müdürlükleri vardır. Tüm bunlara ek olarak, polis karakollarında ve havalimanı geçiş alanlarında bu durumdaki kişilerin tutulabileceği nezarethaneler de bulunmaktadır.

Düzensiz durumda bulunan yabancı uyruklu kişiler, yetkili makamlarca uyrukları ve statüleri belirleninceye kadar yukarıda belirtilen yerlerde tutulmaktadır. Daha sonra ise zorunlu dönüş prosedürü uygulanmaktadır. Gözaltında tutulabilme süresi konusunda kesin bir üst sınır olmadığı için bazı durumlarda bu süre çok uzayabilmekte, birkaç günden birkaç aya, hatta bir yıldan uzun bir süreye kadar çıkabilmektedir.

Sivil toplumun yabancılar misafirhanelerine erişimi tamamıyla yasak olduğu için buralarda neler olduğu konusunda şeffaflık yok denecek kadar azdır. Teoride avukatların ve BMMYK’nın erişim hakkı olmasına rağmen, pratikte bu hakkın uygulanmasına ne kadar izin verildiği de şüphelidir. Ayrıca, yabancılar misafirhanelerindeki otoriteler üzerinde bağımsız bir denetleme-gözetim merciinin bulunmaması da şeffaflık konusundaki problemleri arttırmaktadır.

Bu nedenle, edinilebilen bilgilerin büyük çoğunluğu misafirhanelerden salıverilen göçmenlerin

¹⁴ Sahil Güvenlik, Patras liman polis memurları ve Meriç bölgesi sınır polis memurlarıyla yapılan görüşmelerden.

¹⁵ Türkiye’deki yabancılar misafirhanelerine dair HYD/MHDP raporu. *Hoş Karşılanmayan Misafirler. Mültecilerin Türkiye’deki Yabancılar Misafirhaneleri’nde Tutulması*, <http://www.hyd.org.tr/?pid=610>

¹⁶ Sığınma başvurusunda bulunanlar, geçici ‘sığınma başvurusu sahibi’ statüsünü alabilmek için BMMYK’ya kayıtlarını yaptırdıktan sonra polise kayıt olmak zorundadır. Bu kişiler, kayıtları yapıldıktan sonra polis tarafından belirlenen bir “uydu kente” gönderilmektedir. Bu kentin dışına çıkmak istediklerinde, her çıkışta izin almaları mecburidir. Eğer üzerlerinde polis tarafından yazılmış resmi bir izin belgesi olmaksızın dışarıda yakalanırlarsa, idari gözaltı merkezlerinde alıkonmaktadırlar. Türk sığınma sistemi hakkında bkz. “*Le droit d’asile turc: état actuel et changements à venir avec l’entrée de la Turquie dans l’Union Européenne*” 3 Nisan 2006, Isabelle CAILLOL: http://emi-cfd.com/echanges-partenariats2/article.php3?id_article=660

verdiği ifadelere dayanmaktadır. Benzer şekilde, HYD/MHDP'nin misafirhaneler hakkında yazdığı ve buralarda keyfi gözaltı ve kötü muamele yapıldığı sonuçlarına varan rapor¹⁷ da salıverilen göçmenlerin tanıklıklarına dayanmaktadır.

Bu gözaltı kararları üzerinde yargı denetiminin olmaması keyfi gözaltı uygulamalarına yol açmaktadır. T.C. Anayasası'nca ve Türkiye'nin imzaladığı uluslararası sözleşmelerce verilen garantilere rağmen bu alanda yargı denetimi bulunmamaktadır.

Gözaltına alınan kişiler ne gözaltının süresi hakkında ne de gözaltına alınma sebepleri hakkında bilgilendirilmektedir. Salıverme kararı genellikle kişinin zorunlu geri gönderilmesi pratikte imkansız hale geldiğinde çıkmaktadır. Bu nedenle, Türkiye'nin sınırdışı etmediği uyruklara mensup kişiler bir ay ya da biraz daha uzun bir süre sonra salıverilmekte ve İstanbul'a geri gönderilmektedirler.¹⁸ Bunların dışında kalan uyruklara mensup göçmenler ise uyruklarının belirlenmesi ve sınırdışı prosedürleri tamamlanıncaya kadar misafirhanelerde tutulmaktadır.

Zorunlu geri gönderilme prosedürleri oldukça pahalıya patladığından Türk makamları sınırdışı edilme sürecinin masraflarını da gözaltında bulunan kişilere ödetmektedir. Bu nedenle gözaltı süreleri, dönüş biletleri gözaltındaki göçmenler veya aileleri tarafından karşılanıncaya kadar uzayabilmektedir.

Pratikte, gözaltındayken sığınmaya başvurmak neredeyse imkansızdır. Yetkili makamlar, özellikle de kırsal kesimde yer alanlar sığınma prosedürü hakkında bilgiye ve donanıma sahip değildir. Polis sığınma başvurusunu dikkate almayı veya başvuruları gerekli makamlara iletmeyi reddedebilmektedir. Son olarak, gerekli dillerde tercüman bulunmaması da gözaltındaki kişilerin sığınma hakkına başvurmaları yolundaki bir diğer önemli engel olarak karşımıza çıkıyor. Gözaltındaki sığınma başvurusu sahipleri, çoğu zaman uydu kentlere gönderilmek yerine sığınma prosedürü tamamlanıncaya kadar misafirhanelerde tutulmaktadır.

Gözaltı koşulları çoğu zaman olması gereken asgari standartların altındadır: Merkezler fazlasıyla kalabalık ve hijyen ve sağlık açısından acınacak haldeyken, yeterli miktarda su ve yemek de sağlanmamaktadır. Bu kişilerin sağlık hizmetlerine erişmeleri garanti altına alınmamıştır ve özellikle gözaltında tutulan ve hassas durumda olan bazı göçmenlerin (ciddi sağlık sorunları olanlar, çocuklar, hamile kadınlar...) savunmasızlığı ve incinebilirliği göz önünde bulundurulmuyor.

Polis memurlarının gözaltındaki göçmenlere karşı tutumu ilgisizlikten düşmanlığa, hatta fiziksel şiddete kadar değişiklik gösterebilmektedir. Bazı işkence olayları (falaka) ve hücre hapsi vakaları bildirilmiştir. Bugüne kadar polisin misafirhanelerde uyguladığı şiddete ilişkin hiçbir araştırma-soruşturma yapılmamıştır.

Görünen o ki, durum neredeyse tüm misafirhanelerde aynıdır. İran ve Irak sınırına yakın olan doğu illerinde gözaltında tutulanlar sınıra bırakılma, şiddet içeren bir şekilde ve yasadışı olarak sınırdışı edilme riskiyle karşı karşıya kalmaktadır. İran ve Irak'tan geçerek Türkiye'ye giriş yapmış ve herhangi başka bir yerde tutuklanmış göçmenler de genellikle aynı kaderi paylaşmaktadır.¹⁹

Yunanistan Sınırına Yakın Bölgelerdeki Misafirhaneler

Edirne-Tunca'da ve Kırklareli'ndeki iki misafirhane Yunanistan-Türkiye arasındaki kara sınırının yakınında bulunmaktadır. Bu iki misafirhanenin ortak özelliği, Yunanistan'a geçmeye çalışırken yakalanan ve/veya Yunan makamlarınca yakalandıktan sonra geri gönderilen kişilerin toplandığı merkezler olmalarıdır.

Edirne-Tunca Misafirhanesi

¹⁷ Bkz. daha önce bahsedilen HYD/MHDP raporu.

¹⁸ Bu uyruklar Somali, Eritre, Ruanda, Burma ve Filistin'dir.

¹⁹ Bkz. (a.g.e.) HYD/MHDP raporu.

Tunca Misafirhanesi Yunanistan'a geçmeden önce veya Yunanistan'dan sınırdışı edildikten sonra yakalanan göçmenlerin tutulduğu en büyük misafirhanedir. Tanıkların ifadelerine göre bu merkezdeki koşullar bilhassa kötü: neredeyse istisnasız tüm göçmenler 200 kişilik kapasitesi olan misafirhanenin aşırı kalabalık olduğunu belirtmişlerdir. Misafirhaneyi 2008'de ziyaret eden İnsan Haklarını İzleme Örgütü'ne göre 700'den fazla göçmen burada tutulmaktadır.²⁰

Bu araştırma kapsamında görüşülen kişilerin misafirhane tasvirleri de İnsan Haklarını İzleme Örgütü raporuyla benzerlik göstermektedir. Aşırı kalabalığın yanı sıra, göçmenler havalandırmanın yeterli olmaması, yeteri kadar yatak ve battaniye bulunmaması ve sağlık koşullarının çok kötü olmasından şikayet etmişlerdir. Bu sebeple birçok göçmen deri hastalıkları kaptıklarını belirtmişlerdir. Yeterince yemek dağıtılmaması ve içme suyuna erişimlerinin olmaması da yapılan şikayetler arasında.

Göçmenler sağlık hizmetine veya ilaca da erişmiyor. Nadir olarak, yalnızca çok ağır durumlar söz konusu olduğunda hastaneye götürülmektedirler.

Tunca Misafirhanesi'ndeki gardiyanlar gözaltındaki göçmenlerle hemen hemen hiç iletişim kurmamakta, hücrelere ise hiç girmemektedirler. İnsan Haklarını İzleme Örgütü raporu Tunca'da görevli sayısının yetersizliğine dikkat çekmiştir (gözaltındaki 700 göçmen için yalnızca 4 gardiyan).²¹ Göçmenlerle polis arasındaki sınırlı temasa rağmen, polis tarafından şiddet uygulandığı misafirhanelerden çıkmış göçmenlerin ifadeleri arasındadır.

Kırklareli'ndeki Gaziosmanpaşa Misafirhanesi

Türk-Yunan kara sınırına yakın olan ikinci misafirhane Kırklareli'ndeki mülteci kampıdır. Bu merkez, geçmişte 1989'da Bulgaristan'dan kaçan Türk kökenli kişiler, 1992'de Bosna'dan ve 1999'da Kosova'dan gelen mülteciler için mülteci kampı olarak hizmet vermiştir. Gaziosmanpaşa'daki merkez, günümüzde ise mülteci kampından çok misafirhane olarak kullanılmaktadır. Kırklareli'ndeki gözaltı koşulları nispeten daha iyidir; kapasitesi 2500 olan merkezde Edirne'deki misafirhanenin aksine kapasitenin el verdiğinden daha az sayıda göçmen kalıyor. Ancak Kırklareli misafirhanesinde tutulan kişilerin misafirhane içerisinde serbestçe hareket etme hakkı yok. Hukuki desteğe ya da tercümanlara erişimleri de yok. Sığınma başvuruları ise durumdan duruma değişmekte ve polisin o anki iyi niyetine bağlı olarak yapılabilmektedir.

Ege Bölgesi'ndeki Gözaltı Merkezleri

Ege Denizi'ne kıyısı olan bölgelerin Yunan Adaları'na uzaklığı yer yer yalnızca birkaç kilometreye kadar düşmektedir. İzmir'de ve Aydın'da iki ana misafirhane bulunuyor. İzmir'deki misafirhane yakın zamanda elden geçirilmiş. Araştırma sırasında toplanan kanıtlara göre İzmir misafirhanesinde de diğer merkezlere benzer koşullar bulunmaktadır. Bu bölgede denetimler diğer yerlere göre daha da sıkı olduğundan, misafirhaneler özellikle aşırı kalabalık olmalarıyla dikkat çekmektedir. Bununla birlikte, Yunanistan'a geçmeye çalışırken yakalanan göçmenler *jandarma* karakollarında da tutulabilmektedirler. Bunun bir örneği, göçmenler yetkili sivil makamlara teslim edilene kadar 5 ay boyunca Dikili yakınlarındaki bir polis karakolunda tutulduklarında yaşanmıştır.

Türkiye'deki insanlık dışı ve aşağılayıcı gözaltı koşullarına rağmen, yetkililer bu süreç hakkında tutukluluktan ziyade 'misafir kabulünden' bahsetmeyi tercih etmektedir. Ancak bu süreç, gözaltı süresinin polis memurlarının kararına ve yasal çerçevesi tam olarak belirli olmayan bir sınırdışı prosedürüne bağlı olması dolayısıyla çoğunlukla bir kanunsuzluk durumu teşkil etmektedir.

Ankara'daki Yabancılar Hudut İltica Dairesi Başkanlığı başkan yardımcısı²² Türkiye'deki misafirhanelerin, kapasitelerinden fazla kişiyi barındırmadığını ve gözaltındaki göçmenlerin yaptığı sığınma başvurularının olabildiğince çabuk işleme konulduğunu iddia etmiştir. Aynı kişi,

²⁰ İnsan Haklarını İzleme Örgütü (Human Rights Watch), *Döner Kapıda Sıkışmış, Avrupa Birliği'ne Yunan-Türkiye Girişindeki Irak'lular ve Diğer Sığınmacılar*, Kasım 2008.

²¹ Migreurop'un Türkiye İçişleri Bakanlığı'na ve Yabancılar Şube Müdürlüğü'ne Edirne'deki Tunca Misafirhanesi'nin yetkilileriyle görüşebilmek için yaptığı başvuru, misafirhane elden geçirilmekte olduğu için reddedilmiştir.

²² İçişleri Bakanlığı, Yabancılar Hudut İltica Dairesi Başkanlığı'nda yapılan görüşme, 25 Mart 2009, Ankara.

gözaltındaki göçmenlerin bir aydan fazla tutulmadıklarını bildirmiştir. HYD/MHDP bünyesinde çalışanlar ise doğrudan gözaltı merkezlerindeki göçmenlerden telefonlar almaktadır. Bu şekilde HYD/MHDP'a ulaşan göçmenler sürekli olarak misafirhanelerdeki kötü koşullardan, polisin sığınma başvurularını dikkate alıp işleme koymayı reddetmesinden ve hiçbir şekilde sağlık hizmeti alamadıklarından bahsetmektedirler. Polis tarafından uygulanan şiddet sık sık dile getirilen konulardandır.

Ciddi Vakalar ve Ayaklanmalar

Edirne-Tunca Misafirhanesi'nde Tutulan Göçmenlerle Yapılan Görüşmelerden Alıntılar:

- **27/12/2008 tarihinde İstanbul'da yapılan görüşmeden alıntı:**

“6 gün sonra bizi Edirne hapisanesine getirdiler. 700-800 kişi vardı; Pakistanlılar, Afganlar, Sri Lankalılar... Orada bir ay geçirebilirsiniz, duruma göre iki ay da geçirebilirsiniz. Ben bu sefer üç ay orada kaldım.”

- **12/12/2008 tarihinde İstanbul'da yapılan görüşmeden alıntı:**

“Edirne'deki misafirhane gerçekten berbat bir yer, orada yerlerde uyumak zorundasınız. Yorgan-battaniye yok, ve aşırı kalabalık. Yerde uyumaya razı olsanız bile, yerlerde yatacak yeterli alan bile yok. Pencere de yok. Bu büyük bir sorun, çünkü diğerleri baca gibi sigara içiyor.”

- **03/01/2009 tarihinde İstanbul'da yapılan görüşmeden alıntı:**

“Şiddet gösteriyorlar. Biz Afrikalılar için durum o kadar da kötü değil. Ama Afganları çok dövüyorlar. Çünkü Afganlar genelde Filistinli olduklarını söylüyor, polis de onlara inanmıyor ve sonra onları dövüyor.”

12 Haziran 2008'de Kırklareli-Gaziosmanpaşa Misafirhanesi'nde tutulan göçmenler, misafirhanedeki kötü koşulları ve polis tarafından gördükleri kötü muameleyi protesto etmek için bir ayaklanma çıkardı. Polisin açtığı ateş sonucu bir tutuklu hayatını yitirdi. Polisin iddiasına göre çatıdan düşerek hayatını kaybeden bu kişi, diğer tutuklulara göre ise polisin açtığı ateşle vurularak öldü.

İstanbul-Kumkapı Misafirhanesi'nde de biri 13 Ekim 2008'de, diğeri de 19 Aralık 2008'de olmak üzere iki ayaklanma çıktı. 19 Aralık'taki isyan, gözaltı koşullarına ve polisin kötü muamelesine karşı çıkarıldı. Hücrelerinin pencerelerine astıkları afişlerde tepki açıkça görülebilmekteydi: “*Biz ne teröristiz ne de köpek!*”

7 Aralık 2008'de ise Edirne-Tunca Misafirhanesi'nde çıkan yangında 12 göçmen dumandan zehirlendikleri için hastaneye kaldırıldı.

Türkiye'de Yeni Misafirhanelerin Kurulmasıyla İlgili Avrupa Projeleri

AB, Türkiye'de yabancılar için yeni gözaltı merkezleri kurulması için önemli miktarda mali yardımda bulundu. Erzurum ve Ankara'da yeni misafirhanelerin kurulması amacıyla bir sözleşme imzalandı ve bu sözleşmeye göre bu projeye ayrılan 19 milyon Avro'nun 15 milyonluk kısmını AB'nin karşılaması taahhüt edildi. Projenin diğer tarafları Yunanistan, Hollanda ve İngiltere'dir. Yapılması planlanan bu yeni misafirhanelerin de halihazırda varolanlar gibi çalıştırılması planlanmaktadır; imzalanan sözleşmede sivil toplumun misafirhanelere erişimi, hukuki denetim, gözaltı sürecinin yasallığı veya gözaltı süresinin sınırlarıyla ilgili herhangi bir hüküm yer almıyor.

Jandarma karakollarında tutulan göçmenlerle yapılan görüşmelerden alıntılar:

- 22/03/2009'da İzmir'de yapılan görüşmeden alıntı:

“Kaldığımız oda çok küçüktü, 10 m² kadardı. Odada ne pencere ne de havalandırma vardı. Ufak tuvaletler vardı ve birazcık hava almanın tek yolu tuvaletin küçük penceresini açmaktı. Ama alan çok küçük olduğu için tuvaletin kokusu kaldığımız odaya geliyordu ve dayanılmaz bir koku oluşuyordu. Bir odada 22 kişi kalıyorduk. Burada bir ay kaldıktan sonra başka bir jandarma karakoluna gönderildik. Koşullar nispeten biraz daha iyi olmasına rağmen insanlar çok uzun zamandır burada tutuldukları ve ne zaman salıverileceklerini bilmedikleri için çok umutsuzlardı.

Kaldığımız ikinci yerde iki odada toplam 85 kişiydik. Yemek olarak sadece küçük bir parça ekme ve başka küçük bir tabak yemek veriyorlardı. Bu yemek bir kişiye bir gün boyunca yetecek kadar değildi. Herkese yetecek kadar yemek olmadığı için odada insanlar bir parça ekme için kavga ediyorlardı. Ben de böyle bir kavgada yaralandım. Bize hayvanmışız gibi davranıyorlardı.”

2. Yabancıların Yunanistan'da Gözaltında Tutulması

Yabancıları Gözaltında Alıkoyma (*Detention*) Sistemi

Gözaltı merkezleri

Yunanistan'daki ilk gözaltı merkezleri 1998-2000 yılları arasında kuruldu. Devlet tarafından el konulan binalar, özellikle de eski ardiyeler gözaltı merkezi olarak kullanıldı. 2004'ten itibaren yeni merkezler inşa edilmeye başlanmıştır. Özellikle Oniki Adalar'da (Midilli, Sakız ve Sisam) ve 2007'de kapılarını açan Filakio Gözaltı Merkezi'nin de içinde yer aldığı Meriç Bölgesi'nde yeni merkezler açılmıştır. Bu ikinci jenerasyon gözaltı merkezleri acil durumlarda kısa süreli hizmet veren yerlerden kalıcı bir gözaltı sistemine geçiş adına önemli bir adım olarak görülebilir.²³

Gözaltı merkezleri genellikle Yunan polisince idare edilmekle birlikte, duruma bağlı olarak yerel makamlar da bu görevi üstlenebilmektedir. Resmi merkezlerin yanı sıra herhangi bir polis merkezi de gerektiğinde yabancıları gözaltında tutmakta kullanılabilir. Yabancılar, çoğu zaman polis karakollarında nezaretlerde tutulmakta ve bu gözaltıların süresi tamamen keyfi olabilmektedir.

Yabancıların gözaltında tutulma süreleri

Yunanistan'da yabancıların idari kararlar gözaltında tutulma süresi Temmuz 2009'a kadar en fazla üç aydı. Temmuz 2009'dan sonra Yunan Ulusal Meclisi bu süreyi altı aya, hatta yabancıların resmi makamlarla işbirliği yapmadığının tespit edildiği veya konsoloslukların seyahat izni vermediği durumlarda bir yıla kadar uzatan bir yasa çıkardı.

Eskiden doğrudan sınırdışı edilemeyen göçmenler üç ay gözaltında tutulduktan sonra salıverilmekte ve bu kişilere salıverildikten sonra ülkeyi terk etmeleri için bir ay süre verilmekteydi. Eğer bu bir aylık süre bittikten sonra ülkeyi terk etmedikleri tespit edilirse bir üç ay daha gözaltında tutulabilmekteydiler. Patras'ta kalan genç bir Afgan'ın anlattığına göre: “Ülkeye giriş yaptıktan sonra bir üç ay kilit altında tutuldum, daha sonra da birkaç ay daha gözaltında tuttular. Artık sabrım taşı: Ülkemden, Irak'tan ayrıldığımdan beri hiçbir suç işlememiş olmama rağmen hapiste dışarıda geçirdiğimden daha çok zaman geçirdim.”²⁴

Meclise gözaltı süresinin uzatılmasıyla ilgili sunulan yasa teklifinde üç aylık sürenin, göçmenlerin seyahat belgelerinin olmaması (“laissez-passer”), bu belgelerin çok geç çıkarılması, veya bazı menşe ülkelerin vatandaşlarını geri kabul etmeyi reddetmesi gibi bazı durumlarda yetersiz kaldığı iddia edilmiştir. Hatta, yasa tasarısının raportörü gözaltı süresinin uzatılmasının Yunanlılar'ın güvensizlik duygusunu azaltarak ırkçılıkla mücadeleye de katkıda bulunacağını, çünkü toplumun

²³ Avrupa Parlamentosu, STEPS Raporu, Üçüncü ülke vatandaşları gözaltı merkezlerindeki koşullar, Yunanistan ziyareti raporu. REF: IP/C/LIBE/IC/2006-181, 10 Aralık 2007, http://www.anafe.org/download/rapports/Rapport_final_PE.pdf

²⁴ Filakio kampındaki bir görüşmeden.

ülkenin büyük şehirlerinde serbestçe dolaşan düzensiz göçmenlerin her yerde görülmesiyle ilgili endişeli olduğunu öne sürmüştür.²⁵

Gözaltı süresi üç ayken yapılmış olan (çoğu durumda altı aya da uzatılabilmekteydi) saha çalışması da pratikte gözaltı sürelerinin gözaltı merkezlerine ve gözaltında tutulan göçmenlerin uyuşuna göre değiştiğini teyit etmiştir.

Ege Adaları'ndaki merkezlerde gözaltının genellikle birkaç günle sınırlı olduğu ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte Irak, Suriye, İran gibi bazı uyuşa mensup göçmenlerin bazı durumlarda birkaç aya kadar çıkan süreler boyunca tutulduğu biliniyor. Ancak Meriç Bölgesi'ndeki merkezlerde tutulan göçmenlerin, uyuşlarından bağımsız bir şekilde nadiren azami süre olan üç aydan önce salıverildikleri bilinmektedir. Son olarak, gözaltı koşullarının mevcut yerlerin azlığına/çokluğuna göre kararlaştırıldığı sanılmaktadır.

Sınırdışı Kararlarının Uygulanması ve Gözaltının Amacı

Avrupa Parlamentosu için hazırlanan bir rapora²⁶ göre, 2006 yılında gözaltı merkezlerinde bir şekilde kalan 39.853 göçmenden 17.130'u sınırdışı edilmiştir.

Sınırdışı etme uygulaması genellikle yalnızca bazı uyuşa mensup göçmenler için geçerlidir. Bu nedenle örneğin 2006'da Yunanistan'da gözaltında tutulan 16.475 Arnavutluk vatandaşından 12.000'i sınırdışı edilirken, aynı dönemde gözaltında tutulan 4286 Afganistan vatandaşından sadece 15'i geri gönderilmiştir.²⁷ Benzer şekilde, 4367 Irak vatandaşından 155'i sınırdışı edilmiştir.²⁸

Bahsedilen son iki uyuşa mensup vatandaşlar söz konusu olduğunda, gözaltı aslında cezai ve caydırıcı bir uygulama olarak görülmelidir çünkü pratikte bu kişilerin bu ülkelere geri gönderilmesi imkansız bir uygulamadır.

Aslında Yunan gözaltı merkezlerinin değişik birkaç işlevi birden bulunmaktadır: Göçmenler buralarda kimlik tespitlerinin yapılabilmesi için (geldikleri bölgeye ilk vardıklarında) ya da sınırdışı durumlarının değerlendirilmesi amacıyla tutulabilmektedirler. Sınırdışının imkansız olduğu ortaya çıktığı andan itibaren, bu merkezler aslında yalnızca "caydırıcılık" işlevini yerine getirmektedir. Bu araştırma kapsamında görüşülen göçmenlerden bazıları "tehlikeli ülkeler"den geldikleri için sınırdışı edilemezken, bazılarının da sığınmacı kartlarının yenilenmesini beklerken bu merkezlerde tutulduğu görülmüştür.

Son olarak, bu merkezlerin bazı durumlarda göçmenlerin Türkiye'ye yasadışı bir şekilde geri gönderilmesinden önceki geçici duraklar olarak kullanıldığı söylenebilir.

Gözaltı Merkezleri

Bu çalışma süresince dört gözaltı merkezi ziyaret edilebilmiştir:

Sisam Gözaltı Merkezi²⁹

Ağustos 2007'de açılan Sisam gözaltı merkezi, Yunanistan'daki yeni jenerasyon gözaltı merkezlerine bir örnek olarak gösterilebilir. Bu açıdan, yaşam koşullarının çok kötü olduğu Midilli Adası'ndaki gözaltı merkezine göre farklılık göstermektedir.

Sisam gözaltı merkezindeki yetkililere göre, merkezin 5 milyon Avro'luk maliyetinin yarısı Yunan hükümetince, diğer yarısı da Avrupa menşeli fonlarla karşılanmıştır.

²⁵ <http://www.migreurop.org/article1464.html>

²⁶ Avrupa Parlamentosu, STEPS raporu, (a.g.e.).

²⁷ Bu geri göndermeler elbette kendi ülkeleri dışında bir başka ülkeye yeniden kabul şeklinde gerçekleşmiştir.

²⁸ Avrupa Parlamentosu, STEPS raporu, (a.g.e.).

²⁹ Merkeze ziyaret 6 Mart 2009'da gerçekleşmiştir.

Sosyal ve tıbbi hizmetler bir sosyal yardım uzmanı ve bir doktor tarafından düzenli olarak sağlanmaktadır. Haftasonlarında veya acil durumlarda merkezdeki göçmenler adanın hastanesine sevk edilmektedir.

Merkez, erkekler bölümü ve kadınlar-çocuklar bölümü olarak ikiye ayrıldığından genellikle aileler birbirinden ayrı yerlerde kalmak zorunda.

Ziyaret edilen birçok başka merkezde de dile getirildiği gibi, göçmenler en çok hiçbir şey yapamamaktan şikayetçi. Bazı göçmenler merkezlerce tamirat işlerinde “*yevmiyeli*” işçi olarak çalıştırılmaktadır.

Venna Gözaltı Merkezi³⁰

Venna gözaltı merkezi Komotino kasabasına 16 km uzaklıkta yer almaktadır ve polis tarafından yönetilmektedir. Ziyaretin yapıldığı sırada çoğu Pakistan, Irak ve Burmalı olmak üzere merkezde toplam 138 göçmen kalmaktaydı. Bu göçmenler, ziyaret sırasında ortalama 60-70 gündür merkezde tutulmaktaydı. Yunanistan’da hiçbir şekilde koruma alamayacaklarını bildikleri için hiçbiri sığınma başvurusunda bulunmamışlardı.

Komotini polisinin sunduğu bilgilere göre 2008 yılında bu kampta toplam 1500 göçmen barındırıldı. Merkezde tutulan göçmenler Komotini yakınındaki sınırda ya da Meriç Bölgesi’ni Patras’a ve Atina’ya bağlayan güzergah üzerinde tutuklanmıştı. Çoğunlukla başkentteki polis karakollarında bir süre tutulduktan sonra Venna’ya gönderilmektedirler.

Ardiyeden bozma bu merkez, kapanıp 2002’de gözaltı merkezine çevrilmiş olan eski bir tren istasyonunun yakınında bulunmaktadır. Binalar oldukça köhne olup, her birine 35-40 göçmenin konabileceği 6 hücreden oluştuğu için yapı olarak da bir hapisaneyi andırmaktadır. Sağlık koşulları çok kötü; havalandırma yetersiz (görüştüğümüz göçmenler pencereleri açmaya yalnızca polis memurlarının yetkisi olduğunu, ve görüştüğümüz sırada yedi gündür pencerelerin hiç açılmadığını söylediler), yemek oldukça kötü, yeteri kadar su yok, tuvaletler ve duşlar kapasitenin altında, sıcak su yeteri kadar sağlanmıyor, giysilerini değiştirme imkanları yok ve tüm göçmenler için yalnızca bir traş bıçağı var. Eşyalarla ilgili koşulların kötülüğünün yanı sıra, gözaltında tutulan göçmenler telefon kartı alamadıklarından da şikayet ettiler.

Açık havaya çıkma olanakları da oldukça sınırlı. Bütün günlerini hücrelerinde kapalı olarak geçiren göçmenler, ancak üç günde bir 1-2 saatliğine havalandırmaya çıkabiliyorlar. Bunların yanı sıra göçmenler tarafından polis memurlarının şiddet içeren muameleleri de edilen şikayetler arasındaydı. Son olarak da, ziyaret sırasında en az iki göçmen 18 yaşın altında olmalarına rağmen yetişkin olarak kaydedildiklerini belirtti.

Filakio Gözaltı Merkezi³¹

Filakio gözaltı merkezi 2007’nin Mart ayında açılmıştır. Bu merkez, Yunan-Türk sınırındaki Alexandroupoli denetim noktasından sonraki ikinci denetim noktası olan Orestide’ye yarım saat uzaklıkta yer almaktadır ve ulusal polis denetimi altındadır.

Hiçbir organizasyonun erişimine izin verilmeyen diğer tüm merkezlerin aksine, Avrupa fonlarıyla desteklenen bir proje kapsamında, 2008 Haziranı’ndan başlayarak 8 aylık bir süre boyunca bu merkeze bir “*sosyo-psikolojik danışman*”, bir avukat (haftada bir kez), ve bir çevirmenin ziyaretine izin verilmiştir. Bu ziyaret yapıldığı sırada bu proje sona ermek üzereydi.

Merkezin psikoloğu, birçok göçmenin gözaltında tutulma kaynaklı psikolojik problemleri olmasına rağmen, projenin mali kaynak yetersizliğinden dolayı sona erdirildiğini söyledi.

Filakio merkezinin görünüşü aynen bir hapisane gibi: Her birinde 30-50 kişinin kalabileceği yedi hücreden oluşuyor (bunlardan biri kadınlara ayrılmış) ve toplamda 370 göçmenin kalabileceği kadar bir kapasitesi var. Göçmenler gece-gündüz kilit altında tutuluyor, açık havaya çıkma-yürüme

³⁰ Merkeze ziyaret 11 Mart 2009’da gerçekleşmiştir.

³¹ Merkeze ziyaret 11 Şubat 2009’da gerçekleşmiştir.

süreleri günde en fazla bir saat, göçmenlerin bize söylediğine göre ise en fazla 15 dakika.

Merkezde ziyaret sırasında bulunan göçmenlerin büyük çoğunluğu Yunanistan'a en azından bir yıl önce gelmiş ve en azından iki kez üç aylığına gözaltına alınmışlar. Çoğu Patras, Korint, Atina gibi şehirlerde, kimi de kırsal kesimde yakalanıp tutuklanmışlar.

Polis merkezdeki bir hücrenin çocuklara ayrıldığını iddia etse de, ziyarette görüldü ki, 6 yaşındaki bir refakatsiz küçük 54 yetişkinle beraber aynı hücrede kalmakta. Bu konunun polise sorulması üzerine, refakatsiz küçüğün yalnızca birkaç gün önce merkeze geldiği ve zaten başka bir hücreye transfer edilmesinin düşünüldüğü cevabı verilmiştir.

Yeni Gözaltı Merkezleri İnşa Planları

Nisan 2009'da *Courrier des Balkans* gazetesinde³² çıkan bir habere göre, Yunan İçişleri Bakanlığı eskiden NATO üssü olarak kullanılan 100.000 m²'lik bir araziye bir gözaltı merkezine dönüştürmeyi planlamaktadır. Bu alan, uyuşturucu bağımlıları, evsizler, ve genel olarak 2004 Olimpiyatları'nın organizasyonu sürecinde şehrin imajını "lekeleyebilecek" kişiler için bir "barınak" olarak kullanılmıştı. Habere göre, bu arazide 2000 göçmene ev sahipliği yapabilecek kapasiteye sahip binalar bulunmaktadır.

Yine *Courrier des Balkans* muhabirlerine göre: "Sekiz ay önce Yunan polisinden yetkililer kendi kamp projeleri için fikir almak üzere Lampedusa Adası'nda İtalyan makamlarınca yapılmış bir kabul merkezini ziyaret ettiler. Hepsi Attica'da olmak üzere üç farklı mekan incelendikten sonra binlerce kişilik gözaltı merkezlerine dönüştürülebilecek yerler olarak Pire'de eski bir fabrika, bölgenin kuzey ucundaki eski kışlalar, ve Atina yakınlarındaki Aspropyrgos kampı düşünüldü. Polis verilerine göre bölgede 1400 kadar düzensiz göçmen bulunmaktadır, ki bu rakam iskan kapasitesinin oldukça üstünde. Çoğu durumda, bir şekilde Yunan makamlarınca yakalanan kişiler bu tarz kabul merkezlerinde üç ay tutulduktan sonra tekrar sokaklara geri dönüyor, çünkü uygulamada sınırdışı edilen düzensiz göçmenlerin sayısı oldukça az."

III. Geri Dönüş, Sınırdışı Edilme

Yunanistan ve Türkiye 2002'de yürürlüğe giren geri kabul anlaşması imzalandığında taraflardan birine ait bölgeye, usule aykırı bir şekilde giderken yakalanan göçmenlerin geri kabul edileceğini bildirmişlerdir. Yunanistan'dan Türkiye'ye zorla yapılan geri gönderme işlemlerinin çoğu anlaşmaya uygun olmak bir yana; kanuna aykırı gerçekleştirilmektedir. Türkiye'ye geri gönderildiklerinde nereden gelirse gelsin göçmenler, geldikleri ilk ülkelere veya üçüncü bir ülkeye gitme tehlikesiyle karşı karşıya kalırlar. İnsan hakları örgütlerince suçlanan Afganistan, Irak gibi savaştan zarar görmüş ülkelere gitmektedirler.³³

Bir Avrupa Komisyonu raporuna³⁴ göre Yunanistan, yabancıların uzaklaştırılmasının "etkinliği" üzerine bir kayıt tutmaktadır. 2005-2007 dönemi için "Etkinlik oranı" (gerçekte yapılan sınırdışı işlemleri ile resmi olarak kabul edilmiş sınırdışı etme kararları arasındaki oran) %260 olarak belirtilmiştir. Bu süre içinde 54.608 sınırdışı kararı verilmiş olsa da 141.777 göçmen sınırdışı edilmiştir. Bu da, Yunanistan'dan gönderilen göçmenlerin yaklaşık üçte ikisinin sınırdışı edilme kararı alınmadan geri gönderildiği anlamına gelmektedir. Komisyon bu tutarsızlığı, öncelikli bir

³² <http://balkans.courriers.info/article12843.html>

³³ İnsan Haklarını İzleme Örgütü (a.g.e.)

³⁴ Avrupa Komisyonu, yasadışı göç, yasadışı ikamet eden kişilerin geri dönüşü, insan kaçakçılığı ve ticareti, ve dış sınırlar hakkında ortak bir politika geliştirilmesine dair Üçüncü Yıllık Rapor, 9 Mart 2009.

geri gönderme kararı olmadan insanların gönderilmesine izin veren geri kabul anlaşmalarının varlığına bağlıyor (özellikle Arnavutluk ile olan anlaşma): Bu durum, Yunanistan'da yakalanan 87.000 kişinin Arnavutluk tarafından geri kabul edildiği anlamına mı geliyor?

Bu tür durumlar tam olarak açıklığa kavuşmamışken, Yunanistan - Türkiye sınırında görülebilen türden sınırdışı uygulamalarının kanuni olmadığını söylemek yanlış olmaz.

1. Göçmenlerin Yunanistan'dan Türkiye'ye Gönderilmesi

Geri kabul anlaşmasına uygun olmayan bir şekilde Türkiye'ye gönderme

Geri kabul anlaşmasını uygulayabilmek için, Yunan yetkililerin Türkiye'nin yabancılar polisinden Türkiye topraklarına geri kabul edilecek bir göçmen kotası edinmesi gerekiyor. Yunanistan'ın da bu göçmenlerin kendi topraklarına Türkiye'den geçerek geldiğini kanıtlaması gerekiyor.

Her iki ülke yetkilileri de, sorumluluğu diğer tarafın işleyiş bozukluğuna yükleyip uygulamanın yetersiz kalmasını eleştirmektedir. Yunan yetkililer Türkiye'yi, sistematik şekilde göçmenlerin nereden geldiğini sorgulamamak ve geri dönüşlerini çok geç kabul etmekle (Yunanistan'da alıkonulan göçmenler, tutuldukları gözaltı merkezlerinden bırakıldıktan sonra) suçluyor. Türk yetkililer kendilerini savunurken Yunanistan'ı, daha önce hiç Türkiye'ye ayak basmamış, Libya üzerinden³⁵ gitmiş göçmenleri Türkiye'ye göndermeye çalışmakla suçlamaktadır.

Ankara'da konuştuğumuz yetkililer,³⁶ bu anlaşmanın uygulamasında 2002'den beri 15.146 göçmenin kabul edildiğini belirtti ancak Yunanistan tarafından yapılan başvuru sayısı ile ilgili bilgi vermedi.

Yasal olmayan sınırdışı işlemlerinin ardından yapılan toplu tutuklamalar

Patras ve Atina'da toplu tutuklamalar

Pek çok göçmen, Patras ve Atina'da yapılan bu tip toplu tutuklamalardan mağdur olmuş ve Türkiye'ye sürülmüştür.

Toplamalar genellikle çok sayıda göçmenin birarada bulunduğu yerlerde meydana gelmektedir. Patras ve yüksek göçmen nüfusuna sahip olan Atina'daki Agios, Panteleimonas ve şehir merkezinde Attiki gibi yerleşim yerleri buna örnek verilebilir.

Başkente yapılan bu akın, Mayıs ve Haziran aylarında çok fazla artış göstermektedir. Bununla birlikte göçmenleri tespit etmek amacıyla oluşturulan polis devriyeleri ve yol çevirmeleri de artmaktadır. Hükümet aynı zamanda, Yunanistan'ı göçmen sorunundan "kurtarmak" ile ilgili çalışmaları halka duyurmaktadır. Fiziki görünüşe bakılarak yapılan denetimlerin artmasıyla çok sayıda tutuklama yapıldı. Patras'taki kamp yeri de bu baskıcı politikanın bir hedefiydi. 2009'un Haziran ve Temmuz aylarında kamp yeri sınırları içinde toplamalar yapıldı (polis memurları eskiden göçmenleri sadece kamp dışında ve limanda tutukluyorlardı). İnsanların bazıları gözaltı merkezlerinde kilitli tutuluyor, bazıları kanuni olmayan yollardan Türkiye'ye gönderiliyor, bazıları da gözaltı merkezleri dolu olduğu için serbest bırakılıyordu. Bu "göçmen avı," Patras göçmen kampının yıkılıp kapanmasına yol açmıştır. Bunun sonucu olarak da Atina'da tam bir kaos ortamı oluşmuş, göçmenler aşırı sağcı grupların hedefi haline gelmiştir.

Topladığımız tanıklıklara göre göçmenlerin bir arada olduğu yerleri "temizlemek" için, Türkiye'ye yasadışı gönderme işlemi yaklaşık 18 ay öncesinden başladı. Bu tip tutuklamaların bir veya bir

³⁵ Yetkililer ayrıca 2003'te yapılan talepler doğrultusunda Türkiye'nin 8000 kişinin geri kabulünü onaylamasına rağmen Yunanistan'ın yalnızca 2225 göçmeni geri gönderebildiğini vurguluyorlar.

³⁶ Ankara EGM Yabancılar Hudut İltica Dairesi Başkanlığı.

buçuk aylık düzenli aralarla meydana geldiği gözlenmektedir.

2009 Ocak ayında olduğu gibi 2008'in Kasım ve Aralık aylarında göçmenlere yönelik yapılan toplamalardan mağdur olanların beyanlarını alabilme fırsatımız oldu. Bu tutuklamalar bazı mahallelerde yoğunlaşmış durumda ve buralarda iki veya üç hafta aralıklarla devam etmektedir.

Patras'ta tutuklanan insanlar, polis merkezine veya limandaki alanlara yerleştirilmiştir. Atina'da toplam sayıları 100 civarı oluncaya kadar bu insanlar polis merkezlerinde kilitli tutuluyor. Bundan amaçlanan, onları otobüs veya tekne ile Alexandroupoli'ye götürdükten sonra Meriç Nehri'nden Türkiye'ye geçmeye zorlamaktır.

Meriç Nehri'nden sınırdışı etme

Konuştığımız göçmenler, tekne veya otobüsle Alexandroupoli'ye götürülmeden önce Patras veya Atina'daki alıkonulma yerlerinde birkaç gün beklediklerini söylediler. Yunanistan'da kaldıklarına dair tüm kanıtlardan (resmi belgeler, sığınmacıların kartları, Yunanistan ulaşım biletleri, giysilerde Yunanistan'da bulduklarını gösteren marka ve benzeri işaretler) arındırıldıktan sonra tekrar Türkiye'ye gönderildiklerini söylediler.

Ayrıca şahitler gece yapılan operasyonu anlattı: Yunan polisler, Türkiye tarafında birilerinin olmadığından emin olduktan sonra göçmenleri teknelere 20 kişilik gruplar halinde doldurup Meriç Nehri'nin Türkiye tarafına doğru ittiklerini söylediler. Daha sonra göçmenler nerede olduklarını bilmeden gece yarısı ormanda terk edildiklerini söylediler. Şahitler daha sonra Türk polisi tarafından yakalanıp Edirne Tunca'nın merkezinde alıkonulduklarını söylediler.

Patras toplamalarının bir kurbanı ve Türkiye'ye sınırdışı edilen bir Afgan'ın bildirdikleri:

• Kasım 2008'de İstanbul'da yapılan görüşmeden alıntı:

“Patras'ta dört aydır kalıyordum. İş aramıştım ama iş bulmak çok zordu. Sonra, Kasım ayında polis beni tutukladı. Polis tüm şehirde tutuklamalar yapıyordu, beni de sokakta yürürken tutukladılar. Üniformaları yoktu, sivil giyimli oldukları için polis olduklarını fark edemedim. Ellerimi öyle sıkı bağladılar ki Türkiye'ye varana kadar ellerimi hissedemedim. Bizi bir arabaya bindirdiler ve polis karakoluna götürdüler. Orada bir saat kadar tuttuktan sonra başka bir yere götürdüler. 23 kişiydik. Parmak izlerimizi aldılar ve hakkımızda belgeler hazırlayacaklarını söylediler. Bizi Atina'ya götüreceklerini söylediler. Akşam olunca bizi bir otobüse bindirdiler. Yol üstünde başka bir karakoldan da 15 kişi aldılar. 5-6 saat yol gittikten sonra Atina'ya götürülmediğimizi anladık. Önce Alexandroupoli'ye gitmemiz gerektiğini, oradan da bazı belgeler için Atina'ya gideceğimizi söylediler. 12 saat yol gittik. Bizi Souflione'ye götürdüler. Bizi gözaltı merkezine alacaklarını ve üç ay sonra serbest bırakılacağımızı zannediyorduk ama aslında Türkiye'ye geri gönderileceğimizi anlamaya başladık. Souflione'de bizi koşulların çok kötü olduğu bir hapishaneye koydular. Bizi içeri koyduklarında, orada zaten bizden önce gelen 35 kişi vardı. Toplamda 70 kişi olduk. İki gün boyunca burada kaldık. Ne döşek ne de battaniye vardı. Sonra 10 kişiyi daha buraya getirdiler. Kadınlar ayrı bir yerde tutuluyordu.

İki gün sonra, dışarı çıkmamızı ve bazı belgeleri imzalamamızı istediler. Ne yazdığımı bile bilmediğimiz belgeler... Konuşmak veya soru sormak yasaktı. Konuşmaya çalışanları dövüyorlardı.

Yunanca konuşan bir çocuk vardı ama onun bize tercümanlık yapmasına da izin vermediler. Nereye gitmek istediğimizi sordular, Atina'ya mı, Avrupa'ya mı diye... Ben İngiltere'ye gitmek istediğimi söyledim. Sonra da bize belgeyi imzalatıldılar.

Belgeyi imzaladıktan sonra iki saat beklettiler. Bırakılacağımızı zannettik ama başka bir otobüs, orduya ait bir otobüs geldi ve ona bindirildik. Kapıyı kapattılar. Bir baktık, bir sürü insanla dolu başka bir otobüs! Yolda başkalarını almak için durduk, yarım saat falan sürdü. Sonra da bizi dışarı çıkardılar, sanırım 200 kişi falan vardı. Başımızda silahlı askerler bekliyordu. Bize doğrudan nehre doğru gitmemizi söylediler, silahlarını bize doğrultmuşlardı. Sanki çok sessiz ve ihtiyatlı olmaya çalışıyorlarmış gibiydi çünkü hiç kimsenin olmadığından emin olmak için Türk tarafına bakıp duruyorlardı. Türk yetkililer bu olanlar hakkında hiçbir şey bilmiyormuş gibiydi. Bizi küçük bir tekneye 25'li gruplar halinde bindirdiler. Herkesi karşı tarafa geçirmek için tekne iki yaka arasında sürekli gidip geliyordu. Tüm bunlar

2. Türkiye'den üçüncü ülkelere geri göndermeler

Geri göndermeleri kolaylaştırma aracı olarak gözaltı

Türkiye'yi etkin şekilde bir sınırdışı kararını uygulamaktan birçok sebep alıkoyabilir: bir yabancının milliyeti hakkındaki şüpheler, menşe ülkenin seyahat izni vermeyi reddetmesi, veya sınırdışı işleminin ekonomik maliyeti. Dolayısıyla göçmenler aylarca gözaltında tutulabilmektedir. Göçmenlerin sınırdışı edilmesini mümkün kılabilmek için, Türkiye göçmenlerin menşe ülkeleriyle bir dizi gerikabul anlaşması imzalamıştır: şu anda Suriye, Ukrayna, Romanya ve Kırgızistan ile anlaşmalar yürürlüktedir. Polisle işbirliği anlaşmaları veya İtalya, Belarus ve Gürcistan'la imzalanmış geri kabulle ilgili maddeler içeren “mutabakat anlaşmaları” mevcuttur. Dahası, Türkiye geri kabul anlaşmaları imzalamak amacıyla, özellikle Etiyopya, İran, Irak Libya ve Azerbaycan olmak üzere birçok ülke ile pazarlıklar başlatmıştır.³⁷

Vatandaşların geri kabulleri dışında, bazı anlaşmalar sadece anlaşmayı imzalayan ülkelere geçen göçmenlerin geri kabulünü de sağlayabilir. Sınırdışı önleminin ekonomik maliyeti, bu işlemin yüksek maliyetli olduğu görülen ülkelere (özellikle Sahraaltı Afrika ülkelerinin vatandaşları) gelen göçmenlerin geri gönderilmeden aylarca gözaltında tutulabilmeleri gerçeği dolayısıyla ortaya çıkan başka bir zorluktur. Böylece, Türkiye sınırdışı ile karşı karşıya olan göçmenlerin kendi geri dönüşlerinin maliyetini karşılamalarını talep etmektedir. Bu durumlarda gözaltı işlemi, tutuklular veya ailelerine mümkün olan en kısa zamanda dönüş biletlerini ödemeleri için baskı yapmanın bir yolu olarak değerlendirilebilir. Gözaltı için belirlenmiş bir maksimum süre olmadığından, yabancılar aylarca gözaltında tutulabilmektedir.³⁸

Göçmenlerin Irak, İran ve Afganistan'a geri gönderilmeleri

Türk yetkililer, Irak ve İran ile ortak sınırdan dolayı bu ülkelere sınırdışı işlemini daha ucuz ve uygulaması kolay bulmaktadır. Bu iki ülkenin vatandaşları, kendilerinden maddi destek beklenmeden hemen otobüsle gönderilmektedir. Edirne şehir merkezinde alıkonulan Iraklı veya İranlı göçmenler, bir otobüsü dolduracak sayıya ulaşınca Türkiye'nin doğu sınırlarına geri götürülmektedir. İnsan Hakları İzleme Örgütü 2008 Kasım ayında yayınladığı bir raporda Iraklı iki sığınmacının sınırdışı edilmelerini betimlemiştir³⁹: Yunanistan'dan Türkiye'ye geri gönderildikleri, sonra Edirne'de alıkonuldukları oradan da Irak'ta Kürt yetkililere teslim edildikleri yer bulmuştur. Irak'ta hapse atılıp işkence gördükleri belirtilmiştir.

Türkiye aynı zamanda Afganistan ile iyi ilişkileri devam ettirmekte ve göçmenleri yol masraflarını karşıladıkları takdirde ülkelere geri göndermektedir. Bununla birlikte Türk yetkililer, ülkelere dönenlerin hangi milletten kaç kişi olduğunu gösteren bir belge buldurmamaktadır.⁴⁰

³⁷ Fakat Türkiye, sadece üye devletlerin bundan faydalanacağını bildiğinden, Avrupa ülkeleri ve özellikle AB ülkeleri ile geri kabul anlaşmaları imzalama konusunda hevesli.

³⁸ HYD/MHDP raporunda bazı rakamlar mevcuttur (a.g.e.)

³⁹ İnsan Haklarını İzleme Örgütü (a.g.e.)

⁴⁰ Ankara İçişleri Bakanlığı Yabancılar Hudut İltica Dairesi Başkanlığı'nda 25 Mart 2009'da yapılan görüşme.

- **Aralık 2008’de Patras’ta tutuklanan, yasadışı şekilde Türkiye’ye sınırdışı edilen, oradan da Afganistan’a iade edilen Afgan uyruklu kişiyle Ağustos 2009’da Calais’te yapılan görüşmeden alıntı:**

“Atina’ya geldiğimde hiç param kalmamıştı, parklarda yatıyordum. O yüzden Patras’a gitmeye ve oradan da İtalya’ya geçmeye çalışmaya karar verdim. Altlarına saklanıp bir gemiye binerim diye turların arkasından koşuyordum. Bir gece liman polisi beni bir tırda yakaladı. Beni dışarı çıkardılar ve vahşice dövdüler. Sonra beni Atina’dan bir günlük otobüs yolculuğu mesafesindeki Komotini kasabası yakınlarındaki Venna Gözaltı Merkezi’ne götürdüler.

Venna kampında 30 kişilik hücrelerde kaldık. Işığın da havanın da olmadığı hücrelerimizden 2-3 günde bir bir saatliğine dışarı çıkmamıza izin veriliyordu. Hücrelerin dışarısında sadece iki tane telefon vardı. Polis bize sürekli hakaret ediyordu, bize “malaga” (Yunancada küçük düşürücü ve hakaret mahiyetinde bir terim) deyip duruyorlardı. Kampa ilk geldiğimde polis bana üç ay tutulacağımı söyledi. Ama üç aylık süre dolduktan sonra da hiçbir açıklama yapmadan beni orada tutmaya devam ettiler. Yunan polis memurları beni ancak 6 aydan sonra bıraktılar. Polis benimle birlikte 15 kişiyi daha (bir Pakistanlı, üç Arap ve 12 Afgan) yüzlerce kişinin bir odada tutulduğu, Alexandroupoli yakınlarındaki askeri bir kampa gönderdi. Bu kampta yalnızca birkaç saat kaldık. Gece yarısı gibi, askerler beni ve 50 kişiyi çağırıp, bizi zırlı bir asker kamyonuna bindirdiler. Bir saat yirmi dakikalık bir yolculuktan sonra bizi Meriç Nehri’nin oraya getirdiler. Yunan sınır polisi bizi 20’li gruplar halinde küçük teknelere bindirip Türk tarafına gönderdi.

Ormanın içinde nereye gittiğimizi bilmeden yürüdük, korkuyorduk ve üşüyorduk. Birkaç saat yürüdüktan sonra bir ev gördük. Yardım istedik, yiyecek bir şeyler istedik. Ev sahibi bize ancak polisi aradıktan sonra yardım edebileceğini, yoksa başının belaya gireceğini söyledi. Askerleri aradı ve birkaç saat sonra geldiler ve bizi Edirne’deki misafirhaneye götürdüler. 10 gün sonra, polis memurları bizi Afganistan’a geri göndermekle tehdit etti ve eğer biletlerimizi kendimiz almazsak bizi karadan, İran sınırına bırakarak sınırdışı edeceklerini söylediler. Türk polis memurları da aslında o bölgede göçmenlerin ailelerinden para sızdırmak için kaçırıldığını çok iyi biliyorlar. Bazen istedikleri para gelmediği için göçmenlerin parmaklarını veya burunlarını bile kesiyorlar. Sonuçta ben de ailemden Afganistan’a sınırdışı uçuşum için Türk polisine verilmesi gereken 500 doları istedim. Normal bir uçuşla gittik, benden başka sınırdışı edilen 20-30 Afgan ve iş seyahatine giden 20 kadar Türk vardı. Afganistan’a varınca, Kabil’de kaldım çünkü çok tehlikeli olacağı için kendi memleketime gitmek istemiyordum. Birkaç hafta sonra, Avrupa yolculuğuma en baştan yeniden başladım.”

Doğu sınırlarında yasal olmayan sınırdışı etme işlemleri

Doğu sınırlarında gerçekleştirilen bazı sınırdışı işlemleri yasadışı şekilde yürütülmektedir: Örneğin, 23 Nisan 2008’de⁴¹ Silopi bölgesinde, Türk yetkilileri 60 göçmenin Irak’a geri kabul edilmesini talep etmişlerdi. Iraklı yetkililer 42 Irak vatandaşını kabul etmiş, diğer 18 kişiyi geri çevirmişlerdir. Bunun üzerine Türk jandarması 18 göçmeni Dicle nehrini yüzerek geçmek suretiyle Türk sınırlarından çıkmaya zorlamıştır. Dört kişi hayatını kaybetmiştir.

12 Eylül 2008’de⁴² Van Yabancılar Şube Müdürlüğü ekipleri, gelip yiyecek ve çocuklar için okul malzemesi almalarını söyleyerek erkek, kadın ve çocuklardan oluşan 25 kişilik bir Özbek grubu toplamışlardır. Bu kişiler aynı gün İran’a sınırdışı edilmiştir. Polis memurları önce para ve özel eşyalarına el koymuş, sonra onları dağlık alana götürmüş ve ateş etmekle tehdit ederek İran sınırına gitmeye zorlamışlardır. Grupta BMMYK tarafından mülteci olarak tanınmış ve Türk emniyet güçleriyle ilişkileri sorunsuz olan 22 kişi bulunmaktaydı. 22 Eylül’de grup Türkiye’ye dönmeyi başarabilmişti. Uluslararası Af Örgütü gibi insan hakları örgütleri tarafından derlenen tanıklıklarda,⁴³ kadınlar polis tarafından tecavüzle tehdit edildiklerini rapor etmişler ve grup kaçakçılar tarafından bir hafta boyunca rehin tutulduklarını açıklamıştır.

Fakat Van’daki yetkililer aynı grubu 11 Ekim’de tekrar yakalamış, iki gün gözaltında tutmuş ve 13 Ekim’de İran’a sınırdışı etmiştir. Bu grupla iletişim bundan sonra kaybedilmiştir.

Doğu Türkiye’deki yerel bir gazeteye göre, Van ve Silopi bölgelerinde (İran ve Irak sınırında), sınırdışı işlemleri oldukça sık gerçekleşmektedir. Ne göçmenlerin uyrukları ne de sınırdışı işlemlerinin yasal dayanakları belirtilmemektedir.

⁴¹ HYD/MHDP kuruluşunun web sitesi, <http://www.hyd.org.tr/default.aspx?sid=17>.

⁴² HYD/MHDP tarafından verilen ilgili basın açıklaması için bkz. <http://www.hyd.org.tr/?pid=677>.

⁴³ Uluslararası Af Örgütü basın açıklaması, «Korunma ihtiyacı duyan bir grup mülteci», 14 Ekim 2008, <http://www.amnesty.org/fr/for-media/press-releases/turkeyiran-act-now-protect-refugees-20081014>.

Küçük düşürücü koşullarda keyfi gözaltı, fiziksel ve psikolojik şiddet, sınırlarda ölüm riski, belirsiz yaşam koşulları altında beklemek, haklarının gündelik olarak görmezden gelinmesi: Bunlar göçmenlerin Avrupa'ya olan destansı yolculuklarını damgalamaktadır. Tuzaklarla örülü ve bazen vahşi ölümlerle sonlanan Türk-Yunan sınırındaki durum bu yolculuklara bir örnektir.

IV – İnsanlıktan Çıkarma, Öldürme

1. Bir insanlıktan çıkarma süreci

Küçük düşürücü yaşam koşulları ve polis şiddeti

Yunanistan'da olduğu gibi Türkiye'de de gözaltı koşulları, aşağılamalar ve polis şiddeti, misafirhaneleri insanlıktan çıkarma merkezlerine dönüştürmekte.

Türkiye

Türkiye ve Avrupa Birliği arasındaki sınır İstanbul'da başlıyor. Göçmenler şehirde belli mahallelerde toplaşılıyorlar: Aksaray geçiş yapan göçmenler için neredeyse zorunlu bir durak. Biraraya geldikleri, geçişi planladıkları (bilgi edinme, yolculuk hazırlıkları, kaçakçılarla buluşma, yolculuğun detaylarına karar verme vb.) bir yer. Birçok göçmen tanıklıkları oradan toplanmıştır.

Türkiye'deki göçmenler sağlıkları için tehlike içeren ve feci psikolojik sonuçları olan zor ve belirsiz koşullarda yaşamaktadırlar.⁴⁴ Çoğu sağlıksız koşullar içeren dairelere doluşmakta (izolasyon sorunları, duvarlarda mantar, çeşitli böceklerce istila edilmiş), fakat ev sahipleri yüzünden orada da istismara maruz kalmaktadırlar.

Yunanistan'a yolculuk o kadar riskli ve öngörülemez ki, göçmenler aynı koşullar altında aylar hatta yıllarca yaşamaya devam edebiliyorlar. Bu bekleme süresince, çoğu kayıtlı olmayan göçmenler tutuklanıp sınırdışı edilmekten korkuyorlar. Dolayısıyla her türlü istismardan, özellikle ev sahipleri, fakat ayrıca kayıtsız ve ucuz iş gücünden istifade eden işverenlerin istismarına açık halde, paralel ve görünmez dünyalarda hayatta kalmaya çalışıyorlar. Polisin haraç kesme ve taciz davranışları da İstanbul'daki göçmenlerce rapor edilmiştir.

Bu sefil yaşam koşulları ve şiddete ek olarak, göçmenler Türk toplumunun düşmanlık ve umursamazlığıyla da yüzleşmek zorunda kalmaktadırlar. Göçmenlik Avrupa'da sıcak bir tartışma konusu iken, Türkiye'de öncelikli bir toplumsal konu değil. Türk toplumunun çoğunluğunun bu olguyla ilgili hemen hemen hiçbir fikri yok. Medya konuya yeni yeni ilgi göstermeye başladı, ve bazı sivil toplum kuruluşları sığınmacı ve mülteci hakları üzerine çalışmaya başlıyorlar.

⁴⁴ Beyzad Yaghmaian, Embracing the Infidels, Stories of Migrants on their Trip to Europe, Delta, 2006.

- **27/12/2008'de İstanbul'da yapılan görüşmeden alıntı:**

“Yunanistan'da hoş karşılanmadığınızı biliyorsunuz. Bazı insanlar çok kötü laflar ediyor, sizden çok rahatsız oluyorlar. Ettikleri laflar çok moral bozucu ve incitici. Bu yolculuk çok zor ve tehlikeli, o yüzden zihnen hazırlanıyorsunuz, bu sefer başaracağım diye düşünüyorsunuz. Sonra yakalandığınız zaman, resmen çöküyorsunuz. Moraliniz çok bozuluyor. Siz de bağırmağa başlarsanız, bir şeyler söylemeye çalışırsanız, size vuruyorlar. Aslında birazcık saygı göstermelerini bile beklemiyoruz ama bir de dayak atarlarsa, bilirsiniz...”

Türk polisi, jandarması çok sert davranıyor, çok kötü vuruyorlar. Misafirhanelerde yemek vermiyorlar, hiçbir şey vermiyorlar. Yaşlı, hasta, ya da hamile olmanız umurlarında değil. Onlarla konuşmanıza ya da hastaneye gitmek istediğinizi söylemenize bile izin verilmiyor. Eğer konuşmaya kalkışırsanız da sizi dövüyorlar.

Bir keresinde hücremizde çok hasta bir göçmen vardı. O kadar hastaydı ki, ölmek üzere olduğunu sandık, bilinci kapalıydı, hareket edemiyordu ve bize cevap veremiyordu. Polise haber vermek için, ölmek üzere olduğunu söylemek için gürültü çıkarmaya başladık. Dört polis gelip bize ne olduğunu sordular. Adamın ölmek üzere olduğunu söyledik. Birinin elinde bir şişe su vardı. Gelip suyu hasta adamın başından aşağı döktü ve ‘Şimdi daha iyidir’ dedi. Niye böyle bir şey yaptığını bilmiyorum. Salıverildiğimizde hastaneye götürüldü ve iki haftadan fazla bir süre hastanede yattı. Bunlar Türkiye’de oldu.”

Yunanistan

Sınırı geçtikten sonra, ve genellikle bir gözaltı sürecinden sonra, göçmenler başka bir Avrupa ülkesine (genellikle İtalya) ulaşmak için Atina ve Patras'a yönelmekte. Burada da kalışları aylar veya yıllar sürebilmekte.

Göçmenler, genellikle milliyetlerine göre biraraya geldikleri Atina'da çoğu zaman çok kötü yaşam koşullarında yaşadıkları belli başlı mahallelerde toplaşıyorlar. Aralık 2008'deki büyük bir polis baskını sonucunda kapanana kadar yüzlerce göçmene barınak sağlayan “*Afgan Oteli*” gibi sağlıksız pansiyonlar, birçok göçmen için yalnızca hayatta kalabildikleri bekleme odaları görevini görüyor.

Hem yetkililer hem de yerel halk tarafından şiddete maruz kalabiliyorlar. Atina'daki toplumsal gerilimin yükselmesiyle birlikte, göçmenler de aşırı sağ grupların başlıca hedefi haline gelmeye başladı. Yerel halkın bir kısmının göçmenlere yönelik düşmanca yaklaşımı “*mahallelerin arındırılması*” olarak adlandırılan operasyonları da teşvik edebiliyor.

Yaşam koşulları, özellikle bir kamyonun şasesine saklanarak İtalya'ya kaçmak ümidiyle Patras Limanı'na doluşan göçmenler için daha da kötüleşebiliyor. Şiddet ve taciz adeta günlük hayatlarının bir parçası haline gelmiş durumda. Patras'ta her an gözü şiş, kolu kırık, vücudunda morluklar ve darbe izleri olan bir göçmene rastlayabilirsiniz. Bu izlerin nasıl olduğunu sorduğunuzda ise genellikle liman polisini ima etmek için kullandıkları “*komando*” cevabını alırsınız.

Araştırma sırasında, 1000'in üzerinde Afgan, Patras Limanı yakınlarındaki bir gecekondu mahallesinde tehlike dolu ve belirsiz bir ortamda İtalya'ya gidebilmeyi bekliyordu. Aylarca süren polis tacizinin ardından, 12 Temmuz 2009'da bu kamp alanı yerle bir edildi. Bunun üzerine yakınlardaki bir kasabada derme-çatma barınaklara dağılan göçmenler gittikçe daha da zorlaşan koşullarda İtalya'ya gidişlerini beklemeye devam ettiler. Bu koşullar altında, gittikçe artan sayıda göçmen, kamyonların altına saklanarak Makedonya, Sırbistan, Macaristan ve Avusturya üzerinden karayoluyla İtalya'ya gitmek fikrinden vazgeçiyor.

Limanın öbür tarafında ise çoğu Somali, Nijerya ve Filistin'den gelen 200 kadar göçmen daha da kötü durumdadır: Eşyalarını yığabilecekleri bir ağacın altında barınmaya çalışarak ve kartonlarla üstlerini örterek yolculuğa çıkacakları günü bekliyorlar.

İnsanlığa sığmayan sınırdışı işlemleri

Yunanistan'da yakalanan göçmenlerin Türkiye'ye doğru sınırdışı edilmeleri insanlığı hiçe sayan yollardan gerçekleştiriliyor. Toplu halde sınırdışı edilen göçmenler dövülme korkusuyla sessiz kalmaya zorlanıyor; adları, kim oldukları bile sorulmadan neredeyse makineleşmiş bir şekilde Türkiye'ye geri gönderiliyorlar. Kısacası, bir an önce kurtulunması gereken bir yük muamelesi

görüyorlar.

- **22/03/2009'da İzmir'de yapılan görüşmeden alıntı:**

“Türkiye’den Yunanistan’a aynı yol üzerinden on kez geçmeye çalıştım, onunda da geri gönderildim. Bütün bu sürecin sonunda çok yoruluyorsunuz tabii. Her denediğinizde geri gönderiyorlar. Bir daha deniyorsunuz, yine geri gönderiliyorsunuz. Çok para kaybettim, ama onun da ötesinde en çok enerjimi kaybettim. Gerçekten çok büyük haksızlık. Bu şekilde her seferinde geri gönderilmek... Neden kaçmak için bu kadar çabaladığımızı sanıyorlar? Zevk için mi? O kadar seyahatten, o kadar zamandan, o kadar tehlikeden sonra, orada kalma hakkımız olmadığı için geri gönderilmeyi istediğimizi mi sanıyorlar? Eğer başka bir seçeneğimiz olsaydı buralara kadar köpek muamelesi görmek için gelmezdik, kim tüm bu sıkıntıları çekmek ister ki?”

- **09/03/2009'da İstanbul'da yapılan görüşmeden alıntı:**

“Adınızı bile sormuyorlar. Size hiçbir şey söylemiyorlar. Kaldığımız gözaltı merkezinde 100 kişi vardı. Bizi 30’lu gruplar halinde botlara bindirip geri gönderdiler. Aramızda üç Iraklı, bir de Somalili çocuklu kadın vardı. Çocuklara bile bu şekilde davranmaktan hiç çekinmiyorlar.”

2. Sınırlarda Ölümler

Birçok göçmen, Türkiye ile Yunanistan'ı ayıran birkaç kilometrelik kara ya da deniz sınırını geçmeye çalışırken hayatlarını kaybediyor. Fortress Europe'un basından derlediği haberlere⁴⁵ göre, 1988'den beri 1074 kişi Ege Denizi'nde, 112 kişi Türkiye-Yunanistan arasındaki dağları geçmeye çalışırken hipotermi sonucunda, 92 kişi Trakya'daki mayın tarlalarında, 33 kişi de sınır polisinin açtığı ateş sonucunda hayatını kaybetti. Yalnızca basın tarafından haber yapılan vakaları gösteren bu rakamlar hazin gerçeğin sadece bir kısmını ortaya koyuyor. Avrupa'ya öyle ya da böyle gitmeye karar vermiş birçok göçmen oldukça tehlikeli yollardan yaptıkları yolculuklarda hayatlarını büyük risklere atıyor. Çoğu zaman bu riskleri aldıkları için tek suçlu taraf olarak görülen göçmenler, hayatlarını riske atmaktan başka bir seçeneğe sahip olmamalarına rağmen suçlu muamelesi görüyorlar.

20-30 kişilik gruplar halinde derme çatma teknelere doluşturulan birçok göçmen deniz yoluyla geçiş yapmaya çalışırken can veriyor. Basmane'deki bakkal dükkanlarında can yelekleri satılıyor, bütçesi el veren bazıları satın alabiliyor. Bazılarıysa ellerindeki tüm parayı insan kaçakçılarına zaten vermiş oluyor: İstedikleri yere varma garantisiz Yunanistan'a zodyak botlarla yapacakları tek yön yolculuk için 1500 dolar isteniyor.

Türk – Yunan sınırının Kastanies'ten Nea Vissa'ya kadar olan kısmına mayın döşenmiş durumda. *Ta Nea*'da 26 Ekim 2006'da çıkan bir habere göre, bu bölgede 90 kişi mayınlardan dolayı hayatını kaybetmiş. ⁴⁶Çok sayıda ölümün yanı sıra bu yollarda yaralananlardan da bahsetmek gerekli. Örneğin, Alexandroupoli hastanesinde göçmenlere ayrılmış, polis gözetiminde tutulan bir “*hücre koğuşu*” bulunuyor: Birçokları bu koğuşta genellikle uzuvların kesilmesi ameliyatlarından sonra bir süre yatıyor. Hastaneden taburcu edilen göçmenler ya gözaltı merkezlerine ya da Atina veya Patras'taki açık hava kamplarına gönderiliyor.

⁴⁵ <http://fortresseurope.blogspot.com/2006/01/forte-resse-europe.html>.

⁴⁶ Avrupa Parlamentosu STEPS Raporu, (a.g.e.)

- **27/12/2008'de İstanbul'da yapılan görüşmeden alıntı:**

“Tabii ki korkuyorum. Çünkü çok büyük bir risk. Burada sanki tüm bunlar bir şakaymış gibi konuşuyoruz, ama şaka falan değil. Gerçekten. Bu yollarda bazı insanlar ölüyor. Bu sınırdan geçmeye kalksanız bir sürü değişik şey görürsünüz. Soğuk yüzünden kollarını, ayaklarını kaybedenler oluyor. Bazıları çok ciddi şekilde yaralanıyor. Gerçekten hiç kolay değil. Allah'a inanıyor olabilirsiniz, ama orada başınıza herşey gelebilir. Herşey olabilir, ve bu olanların hiçbiri adil değil. Polisler aslında bize karşı biraz daha iyi olabilir. Bize vurmak için hiçbir sebepleri yok. Çünkü aslında biz yanlış hiçbir şey yapmıyoruz. Kendi ülkelerimizde hiçbir şey olmadığı için bu yolculuğa çıkıyoruz. Aslında, sadece seyahat ediyorum. Uyuşturucu kaçırmak için veya terörist olmak için düşmüyoruz yollara. Biz sadece başka bir yere gitmek isteyen insanlarız. Çünkü kendi ülkelerimizde hiçbir şeyimiz yok. Aslında bu şekilde ülkesinden ayrılan insanların çoğunun neyle karşılaşacakları hakkında hiçbir fikirleri yok. Özellikle buralarda ilk seferleriye, böyle şeyler olabileceğini söyleyemezsiniz, inanmazlar, çünkü Avrupalıların böyle şeyler yapabileceklerine inanmazlar.”

3. Sürüklenme

Her yıl Yunanistan üzerinden Avrupa sınırlarını ihlal eden 150.000 göçmen potansiyel olarak oradan oraya sürüklenmeye mahkum.

Dublin II Yönetmeliği'ne uygun olarak göçmenin, içinden geçerek Avrupa Birliği'ne girdiği ülke, hangi AB devletlerinin sığınma başvurusunu incelemekten sorumlu olacağını belirleyen kriterlerden biri. Yunanistan'dan geçen ve burayı terketmeyi başaran göçmenler, dolayısıyla, parmak izleri Eurodac veritabanında kayıtlı ise buraya geri gönderilme riski taşımaktalar.

Aslında, sığınmacıların korunması ve kabulü için var olan sistem Yunanistan'da kesinlikle çökmekte olsa da, birçok AB ülkesi göçmenleri buraya geri göndermeye devam ediyor. Başka bir Avrupa ülkesine ulaşmak için geçen aylarca süren yolculuktan, sığınma başvurusu yapılacak bir ülkeye varmak için geçen aylardan sonra, Yunanistan'a zorunlu bir dönüş bazen yıllar sonra gerçekleştirilmektedir.

Yunanistan'a dönünce, göçmenler kendilerini üzerlerinde yalnız bir sığınmacı belgesiyle Atina havaalanında bulurlar. Sürüklenmeye mahkum olurlar ve çoğu Yunanistan'ı tekrar terketmeye karar verir. Fakat diğer bir Avrupa ülkesine sığınma hakları olmadığından, belgesiz göçmenlerin statüsüzlüğüne mahkum olacaklardır.

- **Patras'ta 2 Şubat 2009'da yapılan bir görüşmeden alınan bir “sürüklenme” (roaming) vakası:**

K. Afganistan'dan 2006'da ayrıldı. Önce İran sınırını, sonra da İran-Türkiye sınırını geçti. Türkiye'de altı ay geçirdikten sonra, onunla aynı kaderi paylaşan 100 kişilik bir grupla birlikte Meriç Bölgesi'nden yürüyerek Yunanistan'a geçti. Yunan polisi tarafından tutuklandı ve Venna Gözaltı Merkezi'nde tutuldu. Parmak izleri alındı. Üç ay sonra salıverildi ve en geç bir ay içinde Yunanistan'ı terketmesi söylendi.

Daha sonra her zaman yaşamak istediğini söylediği İtalya'ya gitmek üzere Patras'a doğru yola çıktı. İki kez İtalyan polisi tarafından geri gönderildikten sonra üçüncü seferde Venedik'e giden bir gemiye binmeyi başarabildi. Venedik'te tutuklandıktan sonra İtalyan polisi tarafından bir kabul merkezine götürüldü. K. yeni bir hayata başladığını düşünerek İtalyanca öğrendi, istihdama entegrasyon kurslarına gitti; ancak Dublin II Yönetmeliği uyarınca altı ay sonunda tekrar Yunanistan'a geri gönderildi.

Şubat 2009'da tekrar Patras kampında yaşamaya başladığında, elinde Atina Havalimanı'nda kendisine verilen, ancak kendisine hiçbir hak sağlamayan bir sığınmacı belgesi vardı.

Şu anda bir şekilde yeniden Yunanistan'dan İtalya'ya gitmeye çalışıyor, ve ekliyor: “Artık yalnızca yerleşik hayata geçecek bir yere ihtiyacım var. Avrupa'nın bütün gün turların arkasından koştuğunuz bir gecekondu mahallesi gibi olduğuna inanmıyorum. Yeni bir geleceğe başlamak için bir yerim olsun istiyorum. Sonunda artık sürekli koşuşturmayı bırakabileceğim bir yer olsun istiyorum.”

